

1957

0176

SUCCESS

1956
1964

ЦЕНТРАЛЬНА
НАУКОВО-УЧБОВА
БІБЛІОТЕКА

05 (47714х) „1926“

За
редакцією

ВСЕСВІТ

ШУМСЬКОГО О.
КАСЯНЕНКА Е.

Фундатор В. БЛАКИТНИЙ

№ 15 (38) 15 серпня 1926 р.
Рік видання II-й.

УНІВЕРСАЛЬНИЙ ІЛЮСТРОВАННИЙ ДВОХТИЖНЕВИК

Харків, вул. Лібкнехта, № 11.
Тел. № 34-76.

Фото-етюд Овзера

Майдан Розі Люксембург у Харкові

ЦЕНТРАЛЬНА
НАУКОВО-УЧБОВА
БІБЛІОТЕКА

НА ОЗЕРА

Оповідання Миколи Хвильового

(Уривок)

... Коли твій човен покинув осоння і захопотів під парасолями старої лапастої верби (верба самотно маячить серед глухої дичавини комишів), тоді ти помічав раптом, що небо ніколи не буває таким хрустально-голубим, як у серпні. І саме в цей момент життя запахне вранішнім запахом і ти думаєш: чи не повертається буря твоєї молодості?

Колись, мільони років тому (чи то був сон?), тебе тривожили очі якоїсь романтизованої дівчини, і ти йшов в білий сад, йшов похитуючись, мов п'яний—така солодка путь була перед тобою. Ти падав на землю й безумствовав, бо ти згорав в пожарі першого неповторного кохання.

Але хіба ти думав, що все це ніколи не повернеться, і тільки раптом (під парасолями лапастої верби) перед очима твоїми вітром промчаться спогади? Хіба ти думав?

Так уклонись же цьому хрустально-голубому небу, що зробило бурю в твоїй душі і хоч на мить вивело на загублені доріжки твоєї юності.

А в тім, життя таке барвисте, що кожному своя путь. Один сидить в б'єргальці і нюхає тютюновий дим за чашкою пива, другий фліртує десь з радянськими „медам“, третій мліє біля самовару й радіо-рупору останньої конструкції.

Я відпочиваю на полюванні, і тому покраса незваних світів мені також відома, як і всякому фламаріону.

В суботу я одягаю богфорити, перекидаю через плече ремні патрон-ташу, ягдашу й рушницю і кличу свою суку Нелі. Собака добре знає, в чому справа і починає хвилюватись: лізе до мого обличчя, з вдячністю лиже мені руки і верещить. Тоді я одчиняю двері і дивлюся на свого ірландського сестера. Але Нелі не піде без мене. Вона скалить зуби і кокетує тоненьким

дивлюся в степ. Сонце пливе кудись за ярки і спокійні кургани степу спокій безмежності.

Тоді надходить задума, і переді мною виростає наш посьолок, бачи мисливець і той прекрасний вечір, коли я в перший раз поїхав а полювання. Пом'ятаю ми приїхали на луки вночі. Я думав, що це „лука“ Десь хропли коні. Наша підвода зупинилась в комишах. Кобила пустили на пашу, а сами лягли на віз. Я довго не спав. Були міради я довго мріяв і дивився в небо. Потім я заснув. Сон був короткий і вожний. А розбуркав мене постріл. Батько вже стояв в комишах і зупинив вранішній перельот. Парувала ріка і десь загорався світанок. Пам'ятаю хотів тоді умерти—так прекрасно було і так билось моє молоде серце.

Але все це так давно було! Батько давно вже лежить в могилі, понавіки зник з мого горизонту, і мені залишається тільки згадувати й згадувати мені треба обережно, щоб хтось не помітив. Моя путь вже заламується до могили.

Нарешті, потяг затримує ходу: попереду нас перша віла і півстанок одриваюся від шкла і сідаю на своє місце. Нелі положила на лану свою голову і уважно дивиться на мене. Метуться мисливці й біжать до двору. Потяг зупинився.

— Віла Стаховського!—кричить кондуктор.

Вилітають постаті—люди, собаки, вилітають клунки, і знову свист. Потяг рушив, і знову біжать поля, луки й обрії.

На кожному півстанкові залишається кілька мисливців. Що далі, то порожні вагон. Я їду на далній півстанок, на лиманські озера.

Напроти мене мовчки сидять селяне (в наш вагон уже заходять і старі люди). Тоді я звертаюся до них, ми перекидаємось словами. Вони говорять суворо й похмуро, і я почуваю себе ніяково, бо мені вже здається, я в очах зайва людина, яка зовсім непотрібна суспільству і т. д. і т. і. Але я не шаю одігнати від себе ці думки і переконую себе, що це зовсім не так.

Коли наближається лиман, ми починаємо хвилюватись. Нелі теж хвилюється, і я знімаю її з верхньої полки. Сонце ще стоїть на 2 метри від горизонту, і на вечірній перельот ми, очевидно, встигнемо його десь в доріжці степових озер.

— Ви де будете?—питає мене якийсь мисливець.

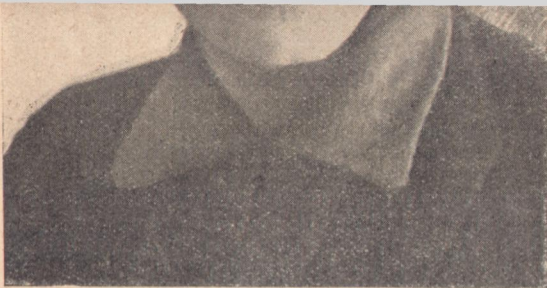
— На Триватому!—відповідаю я.

Діалоги коротенькі, бо тепер уже не до розмов. Тільки маленький дитина (зі старенькою шомполкою) ще регоче на весь вагон і з захопленням розповідає, як він з жінкою сварився перед виїздом. Вона, мовляв, стримувала репетув і завжди не пускає його. Біля робітника стоїть його синочок і хається. Ця парочка мене завжди зворушує. Але, коли потяг прогремить по значним мостом, я вже збираюся і спішу на ганок.

Микола Хвильовий

Микола Хвильовий

Я відпочиваю на полюванні, і тому покраса незнамих світів мені та кож відома, як і всякому фламариону.

В суботу я одягаю ботфорти, перекидаю через плече ремні патронташу, ягдашу й рушницю і кличу свою суку Нелі. Собака добре знає, в чому справа і починає хвилюватися: лізе до мого обличчя, з вдячністю лиже мені руки і верещить. Тоді я одчиняю двері і дивлюся на свого ірландського сестера. Але Нелі не піде без мене. Вона скалить зуби і кокетує тоненьким вереском.

— Що з вами?—запитую я?—На якій мові ви говорити? На мові парижських кокоток? Дуже приємно! Ви питаєте, чи я розумію вас? О, безперечно! Cela va sans dire!

Нелі робить кілька пляжків по кімнаті. Тоді я рішуче кінчаю з цією церемонією і йду з дому.

На вулиці ми беремо візника і за півгодини я вже за городом, на товарній станції. Сюди подадуть дачний потяг на степові півстанки, і за кілька хвилин ми остаточно розспрощаємось із шумом міських вулиць.

І вже тут, на дальньому пероні, я починаю перероджуватись. Я забуваю сіреньке життя сіреньких болів і турбот, і пізнаю інший солодкий світ. Мені так легко на душі, ніби то я ніколи не знав тоски й терзаній. Дух моїх праділів оживає в мені, і я, безтурботний, дивлюся на землю з висоти птичього польоту. Я їду туди, де мене чекає вільний степ, тихі задумливі озера, пісні на чумацьких дорогах і сміх безтурботних селянок.

Коли ми з Нелі приїжджаємо на станцію, там уже давно бродять ватаги мисливців і давно вже верещать родичі мого сестера. Зі степу летить бадьорий надвечірній вітерець і зливає мені ніздрі. Нарешті подають потяг, і я лізу в мисливський вагон. Нелі махає хвостом і дивиться на мене ласковими очима. Я розумію, в чому справа: вона просить допомоги й з'явиться на верхню полку.

— Добре!—кажу я і піднімаю її.

В вагоні стоїть неймовірний шум. В одному закутку співають старовинних козацьких пісень, в другому—якийсь мисливець розповідає анекдоти. Тоді мені прокидається вовчий апетит, і я розгортаю пакунок.

— Ей, держи! Держи її,—кричать мисливці: то пробігла вагоном якась дівчина.

Нарешті, потяг рушив. Перед очима промайнули кіоски, баби з яблуками (в вагоні страшенно пахне яблуками), промайнув семафор. Потяг вилітає в степ.

Коли місця біля вікон зайнято, я виймаю з ягдашу Горація і перегортаю сторінки. Мій епікурейський настрій цілком відповідає віршам римського поета. Іноді я беру з собою тургеневські „нотатки мисливця“, але перечитую в них тільки ті абзаци, де автор малює природу. Діалоги я обминаю і обминаю все те, що не відповідає мєєму настрою. Навіть на полюванні я не прислухаюсь до т. з. „серйозних“ розмов, і все, що я спостерігаю там,—все воно світиться крізь рожевий димок моєї безтурботної епікурейської уяви. Сьогодні субота, завтра день відпочинку, і я тікаю від людей.

— Пробачте мені, дорогі друзі—думаю я.—Але дозволяйте забути про вас.

Потяг розриває простори й летить. Нарешті я бачу, що біля правого вікна звільнилась місце, і я цеспішаю туди. Я притиснув чоло до скла і

на мить вивело на загублені доріжки твоєї юності.

А в тім, життя таке барвисте, що кожному своя путь. Один сидить в б'єргальці і нюхає тютюновий дим за чашкою пива, другий фліртує десь з радянськими „медам“, третій маліє біля самовару й радіо-рупору останньої конструкції.

Коли наближається літак, ми починаємо хвилюватися. Сонце ще стоїть на 2 метри від зонту, і на вечірній перельот ми, очевидно, встигнемо його десь в дорозі степових озерах.

— Ви де будете?—питає мене якийсь мисливець.

— На Триватому!—відповідаю я.

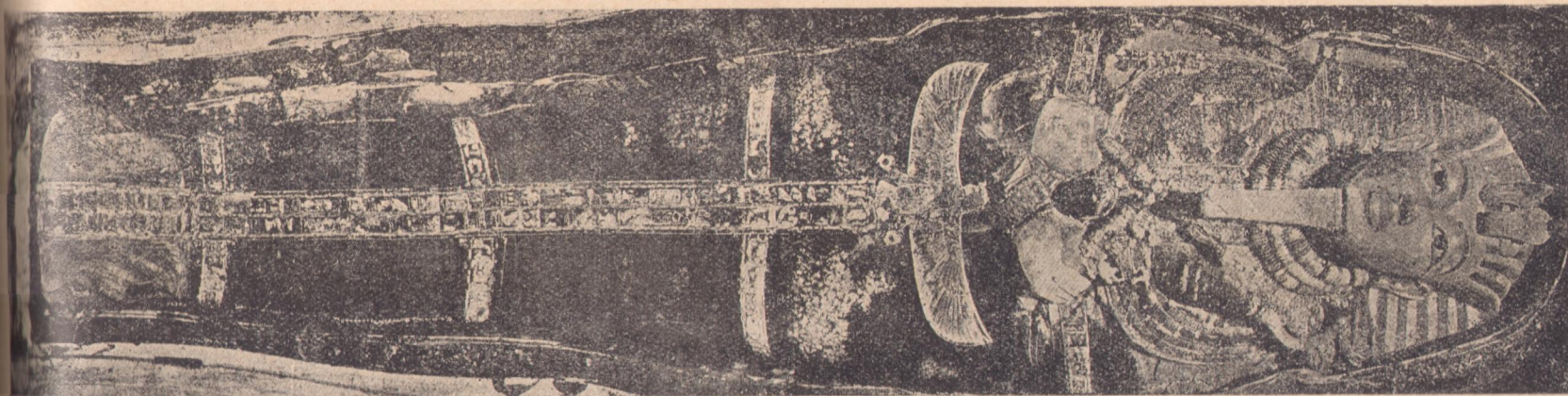
Діалоги коротенькі, бо тепер уже не до розмов. Тільки маленький робітник (зі старенькою шомполкою) ще регоче на весь вагон і з захопленням розповідає, як він з жінкою сварився перед виїздом. Вона, мовляв, страшенно репетує і завжди не пускає його. Біля робітника стоїть його синок і умихається. Ця парочка мене завжди зворушує. Але, коли потяг прогрімить за значним мостом, я вже збираюсь і спішу на ганок.

Вадім Андрусов

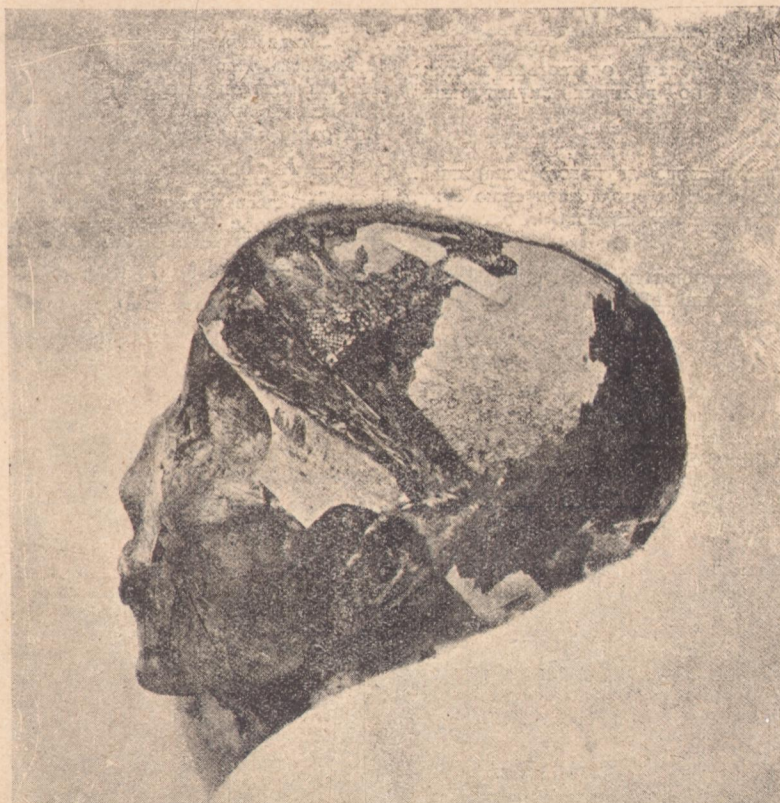
„Співачка“

Цю оригінальну скульптуру (дерево) було виставлено на Паризькій виставці. Цією роботою скульптор Андрусов звернув на себе особливу увагу

Тут-Анк-

Нещодавно, підчас розкопок в Єгипті, Анк-Амона. Тіло Тут-Анк-Амона, трунах. Труни ці чудово віддавали його. Остання з трун була масивного ніжно, оздоблене туркусами, і знято майже, такий вигляд, як бачимо нині, що вкривали тіло, розклавшись, знову, тому, як знято фотографією, зривала лице й плечі, знову покла на підставку, що зникла тому, зривається голова фараонова: не вва видно, які були ри

Амонові скарби

було знайдено мумію фараона Тут-на лежало в трьох, вставлених одна в форму небіжчика, були зображенням золота. Коли одкрито її важке, різблене покривала, що оповивали мумію, вона на малюнок. Тільки мастики й живі утворили товсту чорнувату, верству, майже уся знята. Золоту маску, що дено на місце. На ній видко звичайну з невідомою для нас причини. Найкраще жаючи на муміфікацію, дуже добре си його обличчя.

Біжить коник. Бабуся раптом заспівала. Вона заспівала своїм старечим сголосою:

— Ой на горі та жінці жнуть, а по під горою, по під зеленою козаки ідуть...

Тоді переді мною знову виростають забуті постаті й деталі. Я бачу древні етажерки, що на них під густим серпанком пилу лежать старовинні позовклі книги, чую, як хрипить годинник своєю старовинною зозулею. Чи не Пульхерія Івановна так тепло глянула на мене? Чи не Афанасій Іванович кивав мені з вохкого кутка?..

— Чиї це дині так запахи мені,— думаю я.

Нарешті, замаячив і наш півстанок. Філіг пішов поводити й зупинився. Ми вийшли на перон. За станційними будівлями вже стоять підводи, і тихо їдуть коні. Частина мисливців почиває на пішки, частина сідає на вози і їде на анман.

Мене завжди зустрічає бабуся із сибірської хати.

— Ах ти мов, соколятко!—говорила вона і улаштовує на возі сіно.

Я тисну бабусі руку, роспитую, як, і сідаю на воза. Туди ж плигає Полі. Ми рушаємо в степ. Рушають і інші підводи—з криком, гамом і сміхом. Потяг заревів у останній раз. Потім майнув чорним хвостом і жик

що вкривала тіло, розслаблячись, тому, як знято фотографією, з'являла лице й плечі, знову поклали на підставку, що зникла, тому, з'явилася голова фараона: не вважно, які були ри

Нарешті, замаячив і наш півстанок. Потім пішов поволі й зупинився. Ми вийшли на перон. За станційними будівлями вже стоять підводи, і тихо йдуть коні. Частина мисливців почавалишки, частина сідає на вози і їде до ліману.

Мене завжди зустрічає бабуся із мисливської хати.

— Ах ти моє, соколятко!—говорить вона і улаштовує на возі сіно.

Я тисну бабусі руку, розпитую, як, і сідаю на воза. Туди ж плигає Нелі. Ми рушаємо в степ. Рушають інші підводи—з криком, гамом і гонимими. Потяг заревів у останній раз. Потім майнув чорним хвостом і зник у повороті. Станція осиротіла. Але я ще поглядаю на неї. Інші мисливці, очевидно, не цікавляться цим забутим степовим півстанком. Мене ж він завжди тривожить і викликає багато спогадів.—Я взагалі неможу спокійно сидіти на станції, бо по станціях пройшла вся буря горожанської війни. На станціях так недавно люди уміли ширати і вони уміли так надзвичайно швидко.

— Ну, розкажуй, синок, що там у вас у городі,—каже бабуся, і тут же, відпочкавшись мого оповідання, починає виливати свої селянські болі й радости.

— Ну, а як же дід Зідул?—питаю я про її чоловіка.

Що ж Зідул? Зідул, мовляв, шкандибає потроху. Вчора був там-то, сьогодні їздив по сіно. Приходила сваха, трохи випили. І бабуся регоче. Вона завжди любить випити і, особливо, в компанії.

Тоді переді мною виростають милі й далекі постаті Пульхерії Івановни й Афанасія Івановича, що так тривожили колись Гоголя. Я думаю, що ці постаті безсмертні, і що Зідул і бабуся—це тільки варіанти одного і того ж типу.

Навколо нас фантастичний степ. Гостро пахнуть бур'яни. Бабуся поганяє свинку.

Тоді я бачу мертві краї, „старосвітських поміщиків“ і гоголівських стариків. Я бачу Пульхерію Івановну, Афанасія Івановича і їхній домок. Він стоїть тепер (чомусь) над кручею. Внизу духмяна ріка, далі піски, як нова савана. Збоку стоять Сорочинці—ті краї, де блукала колись „червона свитка“. Апоруч—сам славетний Миргород. Коли ясна погода, за кучугурами, крізь зарево, гоголівський край, як на долоні.

Мені здається, що я теж був у Афанасія Івановича. Тут живе тепер якийсь троюрідна праправнучка. Вона глуха, столітня і тихо доживає віку, і домок теж похилився під вагою віків от-от завалиться. Праправнучку не зачепили наші осінні м'ятежі. Тільки там, в старій халупі з химерною вишивкою „сімейська рада“ та в бур'янах, на майдані, метушиться чуже життя—то похорони і якісь ще комолючі трівають старосвітську мертвоту. І чути ще пошепек комісарів. Але не з тих часів, коли в ніч перед різдвом чорт сховав людей у кишеню, а зовсім інші, незнані. До Афанасія Івановича, власне до його глухої праправнучки (старичка давно-давно нема, тільки чебрець на могилі пахне), приходять зрідка десятники. Проте, і він зветься тепер сільським виконавцем.

Муміфікована голова Тут-Анк-Амонова після того, як з неї знято золоту машкару: золота пов'язка на лобі і скронях стримує на черепі тонке покривало з батисту та з гадючої шкіри

майже уся знято. Золоту маску, що дено на місці. На ній видно звичайну з невідомої для нас причини. Найкраще жаючи на муміфікацію, дуже добре си його обличчя.

Біжить коник. Бабуся раптом заспівала. Вона заспівала своїм старечим сголосом:

— Ой на горі та жінці жнуть, а по під горою, по під зеленою козаки ідуть...

Тоді переді мною знову виростають забуті постаті й деталі. Я бачу древні етажерки, що на них під густим серпанком пилу лежать старовинні поштовкі книги, чую, як хрипить годинник своєю старовинною зозулею. Чи не Пульхерія Івановна так тепло глянула на мене? Чи не Афанасій Іванович киває мені з вохкого кутка?..

— Чиї це дині так запахи мені,—думаю я.

Ми їхали повз баштану. Загавкав собака, і я прокинувся від задуми. Моя бабуся аж заливається своєю піснею. Попереду нас маячать підводи.

Ми вже пройшли версти три, і я прошу бабуся зупинити коня. Вона зупиняє, і ми з Нелі йдемо в бік. Ми назвали нашій бабусі зробити нам вечерю і зустріти нас на порозі своєї хатки. Відділя до ліману дві версти і ми з Нелі дійдемо пішки. Зараз ми йдемо

на степове озерце, що праворуч, і там постоїмо на вечірньому перельоту. Ми йдемо на надплезне, що його вже тепер нема. Як і багато степових озер, воно навіки зникло з мого мисливського горизонту. Щороку я гублю радісні води, а за ними всихають і рештки струнких комишів та пишних осок. І на мою вразливу душу злітають метелики жури, бо ж так недавно, так недавно все це було.

Я любив зустрічати вечірні перельоти на цьому озері. Коли на дальню ріку спадали липкі тумани і води тихо парували на захід, тоді вогняна куля прекрасного сонця пливла за ліси—туди за Атлантику, за океан. Надходив вечір. Моя старосвітська бабуся годувала мене кавунами. Я брав рушницю і йшов у степ. Дорога бігла повз табору вітряків, минала цвинтар і пересікала даль біля багаття, що раптом спалахувало серед степу. Тоді на глухому півстанкові кричав паровик і пролітала стьожка вогні. Нарешті, надходило надплезне. Я стягував на ботфортах ремні і брів у болото. Сторожова стоянка була на сході, так що переді мною стояло все озеро, і було воно в багрянцях вечірньої зорі. Над озером пливла м'ягка й тендітна тиша. І тоді в селі дзвонили до вечірні. На небі вже булькали зорі, і зі степу йшов легкий димок пожарища. Починався перельот. Таємними кажанами носились над водою чирята. Моя „бельгійка“ раз-у-раз розривала пострілом матовий присмерк...

Це були чудові вечори, і я їх ніколи не забуду. Але надплезне вже давно висохло. Уже давно там, де пахли осоки, і своїм запахом викликали химерні асоціації—вже давно там ріже землю прозаїчний і могутній трактор. І тільки я, як невгомний дон-Квізодо все шукаю нових ілюзій до нових невідомих берегів.

... Нелі захвилювалась і раптом зробила стійку. Зірвався перепел. Я вистрілив і промазав. Нелі повернула голову і докірливо подивилась на мене. Вона так докірливо дивиться на мене, що я мимо волі перевожу очі в інший

Люде замість худоби—африканський рікші. Туболець одягається в отаке декоративне вбрання, впрягається і возить по вулицях „культурних“ європейців.

бік: мені соромно. О, Нелі вміє присоромити свого двоногого товариша!.. Тоді ми йдемо до озера мовчки. Я ніяк не наважусь поласкати свою суку, а вона теж почуває себе ніяково. І тільки другий вдалий постріл остаточно помирить нас.

Сонце вже лежить на горизонті грандіозною червоною трояндою і збирається на ночівлю. По степу метушаться маленькі вітерці. З далекого села зрідка долітають парубочі і дівочі вигуки.

— Бац! Бац!—чую я навкруги.

Потім сонце ховається, і тільки ледве помітні й слід його залишається на заході. Я ще кілька разів „промазав“, але я вже не бачу очей моєї Нелі, і до того ж на ягдаші мені висить двоє чирят. І потім я давно вже не стану за перельотом—я слухаю степ. Постріли ріднуть і, нерешті, їх не чути. Перельот скінчився. Наді мною стоїть зоряне небо, і десь блимають степові огні.

— Нелі!—кличу я суку, і ми поволі йдемо до лиману—туди, де нас зустріне бабуся і її пахуча вечеря.

Дві версти ми проходимо скоро. От уже ми дійшли оселі і бредемо по глухій вулиці. Гавкають собаки, по хатах жевріють каганці. Ми обминаємо старовинну козацьку церкву. Десь кахикають парубки і верещать під повітками дівчата.

Нарешті ми бачимо хату наших старосвітських

емо на озера. А сьогодні я лежу на соломі, і мої мислі пливуть по моїх старосвітських друзів.

— В чому справа?—думаю я.—Чому я з такою світлою радістю сюди?

Але відповіді я не найду. В кутку вистукує цвіркун, десь наспівають дівчата—і все це, як якась дитяча казка. Мислі мені п'яні, починаю засипати. І тоді приходить мені думка, що мої старосвітські просто туман фантастики, що вони зовсім не живі люде, що це тілеса справжньої людини.

— Его?—Знову запитую себе.—Виходить, що мій відпочинок що інше, як порожнє і мертве місце в моєму коротенькому житті?

Але і тепер я не найду відповіді. Мислі мені зовсім зів'яли. Шарудить солома—очевидно кошеня блукає по хаті. Крізь сон я бачу тик зоряного неба і лежачі силуети моїх старосвітських друзів...

... Але на світанку я підводжуся бадьорий і веселий і з надією дивлюся на бабуся й Зідула.

— Ну, Нелі, сьогодні пополюємо на славу—кажу я ірландці і ми йдемо за дідом. Нас випроважав, як і завжди, наша мила бабуся. Тоді кричали півні і стихають парубочі вигуки.

Зітхає півтемрява. Ми довго йдемо вуличками. Зідул пахтить ароматом й мовчить. Нас обминають хатки, повітки. Де-не-де знову жевріють каганці. Нарешті ми виходимо в степ, і тоді перед нами блищить матове срібло лиману. Ми вже на лимані. За кілька хвилин я буду з Нелі різати човном поверхню комишоватих вод.

— А ранок добрий!—каже Зідул.—Качки підуть зі сходу.

Тоді десь уже розривається постріл, і луна біжить на озера. Ми починаємо корюємо крок. Свіжий вітерець ласкає наші обличчя. Нарешті під ногами забулькала. Мій старосвітський друг передає мені весло, кладе на соломі, і за хвилину я на воді.

Десь просвистіли чирята. Десь закричав кулик. Нелі тихо заважає. Тоді я глибоко, на всі легені, зітхаю і починаю свою напівфантастичну путь...

З'їзд членів Асоціації Революційного Мистецтва України

помірити нас.

Сонце вже лежить на горизонті грандіозною червоною трояндою і збирається на ночівлю. По степу метушаться маленькі вітерці. З далекого села зрідка долітають парубочі і дівочі вигуки.

— Бац! Бац!—чую я навкруги.

Потім сонце ховається, і тільки ледве помітний його слід залишається на заході. Я ще кілька разів „промазав“, але я вже не бачу очей моєї Нелі, і до того ж на ягдаші мені висить двоє чирят. І потім я давно вже не стану за перельотом—я слухаю степ. Постріли рідкую і, нерешті, їх не чути. Перельот скінчився. Наді мною стоїть зоряне небо, і десь блимають степові огні.

— Нелі!—кличу я суку, і ми поволі йдемо до лиману—туди, де нас зустріне бабуся і її пахуча вечеря.

Дві версти ми проходимо скоро. От уже ми дійшли оселі і бредемо по глухій вуличці. Гавкають собаки, по хатах жевріють каганці. Ми обминаємо старовинну козацьку церкву. Десять кахикають парубки і верещать під повітками дівчата.

Нарешті ми бачимо хату наших старосвітських друзів. Біля хвіртки нас зустрічає дідусь Зідул.

— Здрастуйте!—каже він.—З качками вас... Чи може не пощастило?

Я передаю йому двох чирят. Але він хитає головою і скаргиться: раніш, бувало, як зробиш один постріл—то й десять качок, а тепер тільки порох переводиш. Це—традиційна зустріч, і я на неї, як і завжди—„підтакую“.

Тоді ми йдемо до хати, і на порозі нас зустрічає бубуся. В хаті пахне смачним борщем. Я виймаю з ягдашу фляжку з горілкою, і ми сідаємо вечеряти. Зідул інформує мене, як стоїть справа з лиманськими озерами. Завжди буває так, що „вчора“ було страшенно багато дичини, а сьогодні „щось“ мало. Тоді я питаю, скількиж Зідул „вчора взяв“? Він зітхає й каже:

— Та одного поганенького куличка.

— В чому ж справа?—питаю я.

А справа, бачите, в тому, що йому вже перестали очі служити. З такими очима, мовляв, багато не вб'єш. Потім він розповідає мені кілька мисливських анекдотів. Ці анекдоти я чую вже в сотий раз, але я їх вислухав і тепер з охотою. Зідул завжди розповідає їх, як правду, і мені хочеться йому вірити. Мені так хочеться вірити, що я нарешті й вірю.

— Цеж така наївна брехня, і стільки в ній наївної дитячої правди,—думаю я парадоксами.

Нарешті фляжка моя порожня. До мене тиснеться Нелі, і я їй даю два шматочки м'яса. Вона з подякою дивиться на мене і лягає біля моїх ніг.

На дзвіниці дзвонар б'є одинадцять. Тоді бабуся вносить в кімнату солому, і я лягаю на ній. Завтра, ледве засніє, Зідул підійде до мене і скаже підводитись. Ми заберемо рушницю і помандру-

забульало. Мій старосвітський друг передає мені весло, кладе на солому, і за хвилину я на воді.

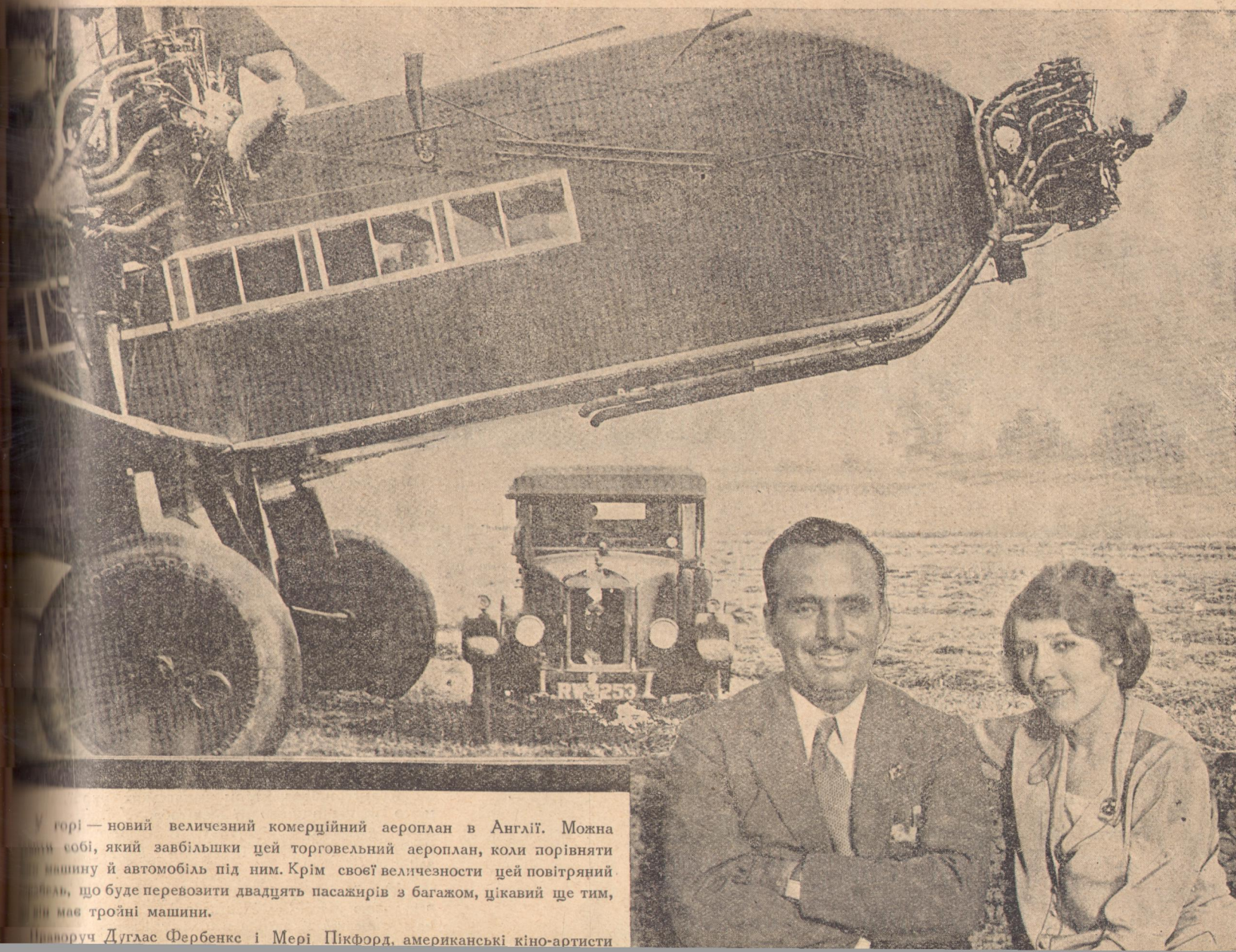
Десять просвітіли чирята. Десять закричав кулик. Нелі тихо заперла. Тоді я глибоко, на всі легені, зітхаю і починаю свою напівфантастичну путь...

З'їзд членів Асоціації Революційного Мистецтва України

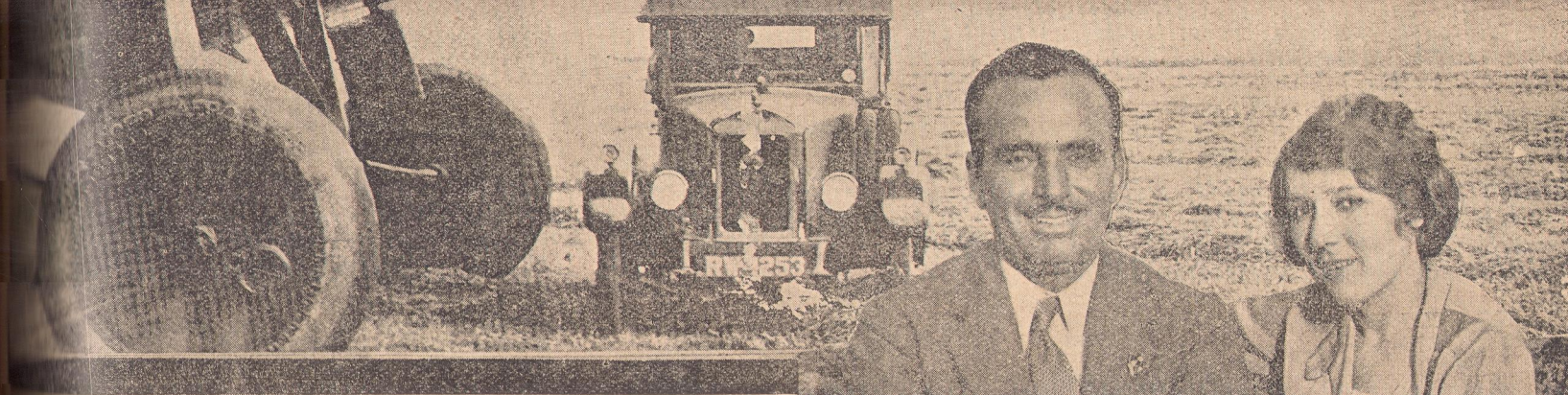
В липні місяці в Харкові відбувся Перший Всеукраїнський З'їзд Асоціації Революційного Мистецтва України (АРМУ). За майже рік організаційної роботи було охоплено цілу Україну. Філії АРМУ є у Києві, Одесі, Харкові, Катеринославі, Артемівську, Сталіно. АРМУ робить велике для організації активних митців образотворчого мистецтва для розрішення актуальних завдань радянської культури й мистецького будівництва. На знімковій групі новообраного ЦБ АРМУ та членів організації: 1. Врона І. І., голова ЦБ (Київ); 2. проф. Таран, заступник голови ЦБ (Київ); 3. Селляр В., генеральний секретар Асоціації (Межигір'я); 4. проф. Фроерман, член ЦБ (Одеса); 5. проф. Кратко, чл. АРМУ, скарбник (Київ); 6. т. Рабинович, член ЦБ, (Одеса); 7. т. Рєзнік, чл. ЦБ (Дніпропетровське); 8. т. Довженко, секретар Одеської філії АРМУ, 9. т. Довгаль, чл. АРМУ (Харків); 10. т. Падалка, чл. АРМУ (Харків); 11. т. Прохоров, чл. АРМУ (Харків); 12. т. Янушевський, чл. АРМУ (Київ).

ВСЕСВІТНЯ ІЛЮСТРАЦІЯ

Угорі — новий величезний комерційний аероплан в Англії. Можна собі, який завбільшки цей торговельний аероплан, коли порівняти машину й автомобіль під ним. Крім своєї величезности цей повітряний корабель, що буде перевозити двадцять пасажирів з багажом, цікавий ще тим, що він має трійні машини.

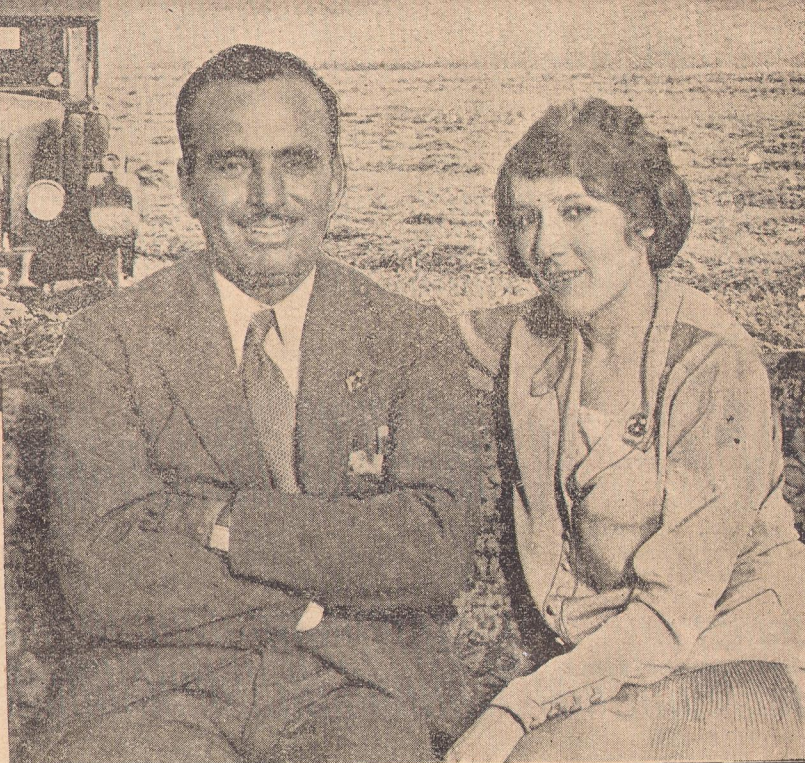
Понавгорі Дуглас Фербенкс і Мері Пікфорд, американські кіно-артисти

Угорі — новий величезний комерційний аероплан в Англії. Можна собі, який завбільшки цей торговельний аероплан, коли порівняти з машиною й автомобіль під ним. Крім своєї величезности цей повітряний прилад, що буде перевозити двадцять пасажирів з багажом, цікавий ще тим, що він має трійні машини.

Праворуч Дуглас Фербенкс і Мері Пікфорд, американські кіно-артисти, які всьому світу, що в кінці липня відвідали С. Р. С. Р.

Понау праворуч — генеральний секретар федерації шахтарів Марсель Дюпіле (праворуч), та скарбник федерації Жан Бапнет Дюпіле обмірковують питання одержані ними з Англії відносно страйку гірників у Англії.

Вінфред Фрайдей з Лос-Анжелосу носить, як тут показано, окуляри, що їх колись тисячу років тому носив хінський мандарин. Це частина славетної колекції д-ра С. Була (з Каліфорнії) — єдиної в цілм світі колекції окулярів та шкляних приладдів для очей. Де-які з цих окулярів походять з часів старого Єгипту.

Нарис М. Ірчана.

Канада—це величезна країна, що висунена найбільш на північ в американському півострові. Її територія йде так далеко на північ, доки тільки існує суходіл. Величиною свого простору Канада ві-

Канадські лани.

ця і праця та невгаваючі мрії про поворот до рідного краю.

Але, дякуючи тяжкому положенню українських робітників і фермерів Канади за останніх 8 років зліснилися українські класові організації і поширилась класова свідомість мас. І дякуючи теж розважному й тактичному прововоді, українське робітництво й фермерство в Канаді є сьогодні йнайкраще зорганізованого масовою українського працюючого народу, як на американській землі, так і в Європі, з винятком, звичайно, Радянської України. Десятки власних освітніх будинків, сильна робітничо-фермерська преса, сотні драматичних й співочих гуртків, оркестрів, бібліотек і т. і.,—все це збудовано впертою працею і тяжко заробленими грошима робітництва й фермерства. Через сильний, класовий (більшовицький) рух, українці звернули на себе увагу і дуже часто атакує їх на буржуазна преса. А не треба забувати, що українці є третьою що до чисельности нацією в Канаді (Перші англійці, другі французи).

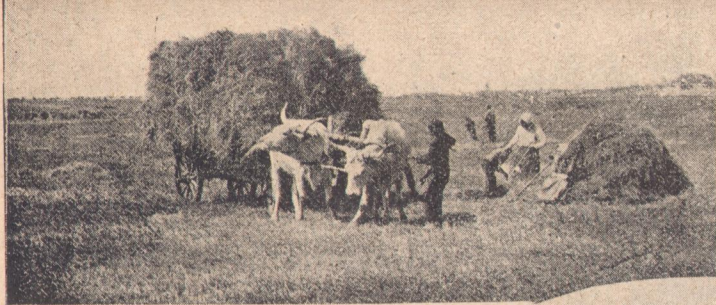
Культурним центром канадських українців, місто Вінніпег в провінції Манітоба. У Вінніпезі знаходяться редакції всіх українських газет та центральні установи українських робітничо-фермерських організацій.

Українське робітництво й фермерство в Канаді з великою швидкістю збудовує новий

розсипалися на українських фермах. Роблять рік за рік як воли, а все на них, на панів. Збирають пшеницю, а панів не дають. Агент вже на подорож. Реквізує за борги. Заплатить фермеру три роки податку. Його проганяють сім'єю, а ферму продають. І довго працює пропадан.

Небагато парубків вав би українських фермерів в Канаді. Кількох сотень тисяч, що живуть в сільських достатках і користуються плодами своєї праці. Це тисячі одиниць. Та найбільше українські фермери в провінції Манітоба. Вони осіли на кам'яних землях близько 100 Обірвана дітвора, горблені, зажурені батьки і сумне життя. Від ранку до вечора з року на рік—все пра-

Нарис М. Ірчана.

Канада—це величезна країна, що висунена найбільш на північ в американському півострові. Її територія йде так далеко на північ, доки тільки існує суходіл. Величиною свого простору Канада рівняється величині Європи, або в 31 разів більшою від сполученого королівства Великої Британії. Найбільш висунена частина канадського суходолу на півночі лежить на тій ширині, що північна Норвегія, а південна частина Канади на тій ширині, що північна Іспанія й Італія.

Широко розвинене хліборобство ведеться наймодернішим способом. Звичайно, далеко відстали українські переселенці, які здебільшого живуть в Канаді в таких же злиднях, як колись в рідному краю. Найбільше продукує Канада пшеницю, з якою тільки в останніх роках почала кункувати на світовому ринку радянська пшениця. Канада—далекій, північний суходіл Америки, цікава для нас тим, що стала вона другою батьківщиною сотням тисяч українських робітників і селян.

В цій далекій північній країні, суходіл якої сягає підбігунових просторів, живе приблизно 400 тисяч українських робітників і фермерів, переважно виходців з Галичини та Буковини.

Кидали рідний край, вузькі загони землі і їхали за море в нову обіцяну землю—Канаду, в якій думали найти щастя й добробут. Їхали ще тоді, коли Канада була не тільки мало заселена, але й не мала багато залізниць. І мандрували піхтурою вибирали землю і осідали. Власне не землю, а старі ліси, які корчували під ріллю ціле своє життя, ще й дітям та внукам залишали. І жили в злиднях чи не гірших, як в рідному краю.

Пройшли довгі роки. Одиниці розбагатіли, ма-са все ще в злиднях. Бідували батьки, бідують й діти. Дрібними хатками по широких преріях Канади

Канадські лани.

ця і праця та невгаваючі мрії про поворот до рідного краю.

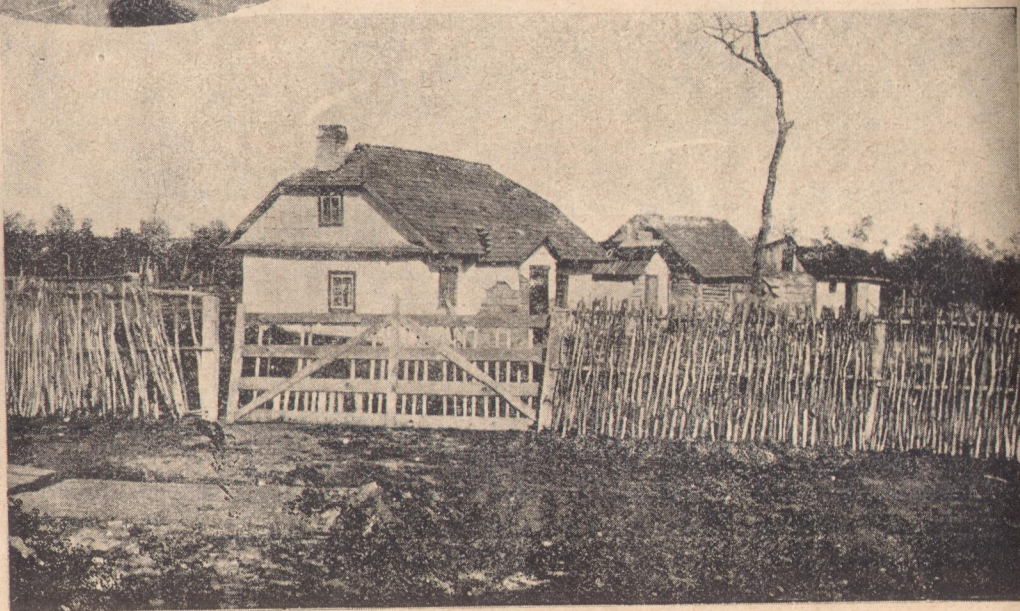
Але, дякуючи тяжкому положенню українських робітників і фермерів Канади за останніх 8 років злізлися українські класові організації і поширилась класова свідомість мас. І дякуючи теж розважному й тактичному прововоді, українське робітництво й фермерство в Канаді є сьогодні йнайкраще зорганізованою силою українського працюючого народу, як на американській землі, так і в Європі. Винятком, звичайно, Радянської України. Десятки власних освітніх будинків, українська робітничо-фермерська преса, сотні драматичних й співочих гуртків, оркестрів, театрів, бібліотек і т. і.,—все це збудовано впертою працею українців.

В Канаді, де тяжко зароблені центи робітництва й фермерства, де сильний, класовий (більшовицький) рух, українці звернули на себе увагу і дуже часто атакує їх буржуазна преса. А не треба забувати, що українці є третьою що до чисельности нацією в Канаді (після англійців, другі французи).

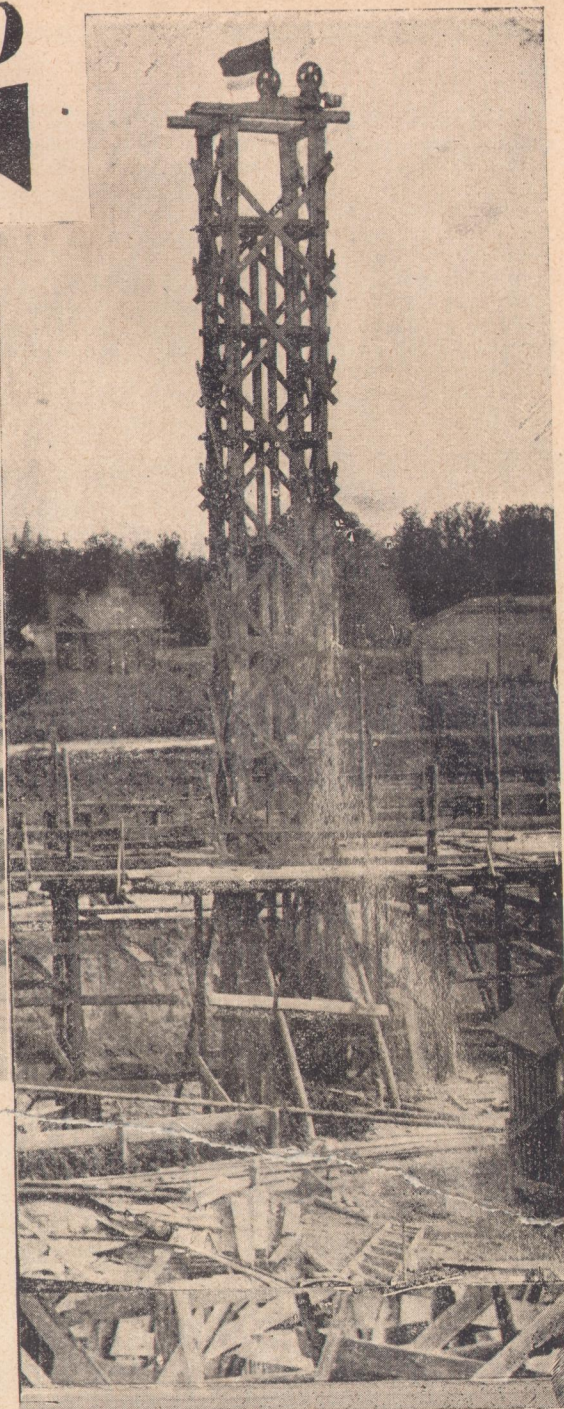
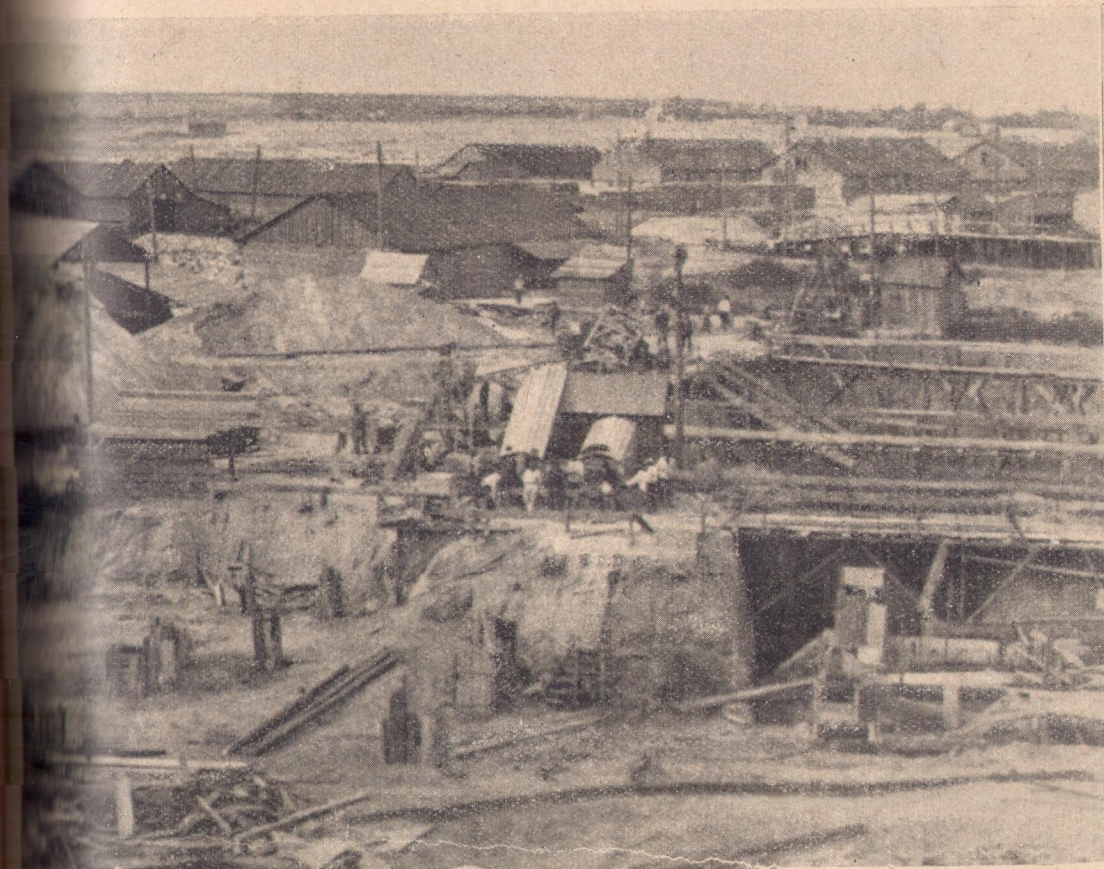
Культурним центром канадських українців є місто Вінніпег в провінції Манітоба. У Вінніпегі знаходяться редакції всіх українських газет та центральні установи українських робітничо-фермерських організацій.

Українське робітництво й фермерство в Канаді з великою увагою слідкує за розвитком нового життя на Радянській Україні і в цілому Радянському Союзі і гордиться та радіє всіми здобутками радянського суспільства.

Угорі—Українські фермери на польових роботах. В овалі—Діти українських переселенців. Нижче—Дрібними хатками по широких преріях Канади розкидані оселі українських фермерів.

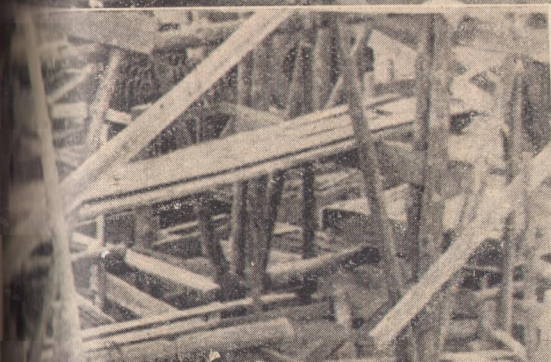

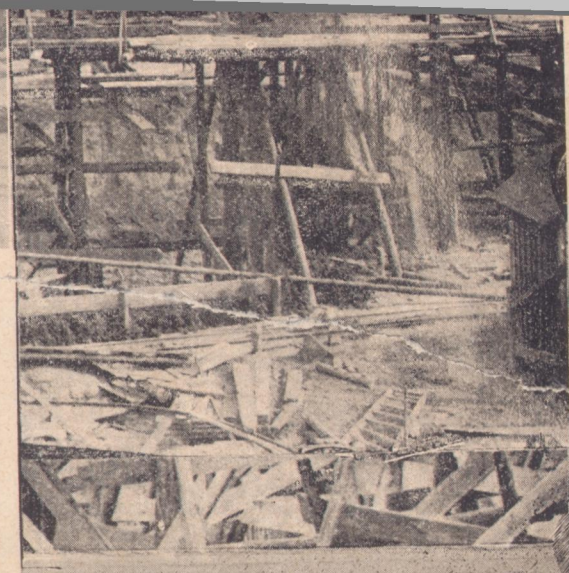
НАШЕ БУДІВНИЦТВО

Харків будує нові будівлі, Харків відбудовується. Виростає новий величезний будинок трестів. Виростає там, де раніше росли бур'яни і спадали кручами яри.

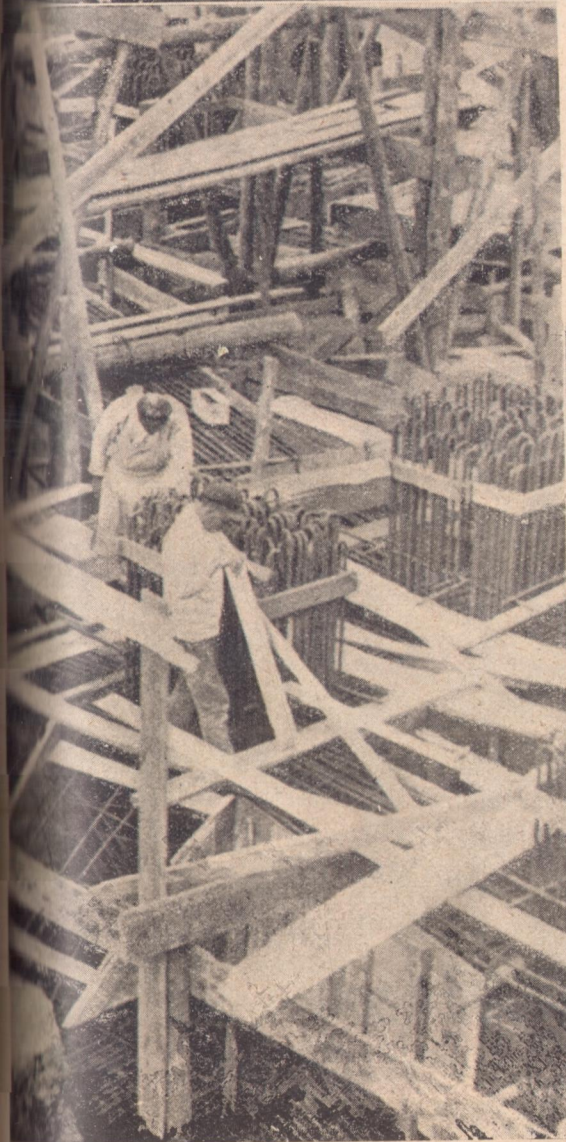
Поглиблюються річки, виправляються береги цих річок—столиця відбудовується.

Харків будує нові будівлі, Харків відбудовується. Виростає новий величезний будинок трестів. Виростає там, де раніше росли бур'яни і спадали кручами яри.

Поглиблюються річки, виправляються береги цих річок—столиця відбудовується.

Угорі—загальний вигляд на будівлю трестівського будинку. По боках—окремі моменти будівельної роботи. Внизу—робота на р. Лопані. Землечерпалка. Ріку очищають від намулу й поглиблюють

ПОНАД КАРПАТАМИ

Нарис. Л. К.

Ми мало знаємо Карпати. А тим часом не слід забувати, що їх треба знати. То ж єдиний закуток нашої землі, де збереглися у всій своїй красі й силі прадавні звичаї вільної людини. Тому й зрозуміло, чому саме Гуцульщина вабила до себе таких мистців та знавців нашого слова, як—Михайло Котлябинський, Гнат Хоткевич, Марк Черемшина та Володимир Гнатюк. Мало того, знаємо, як вабили вони також ще й чужинців. Досить буде згадати тут такого польського письменника, як Владислав Оркан, або німецького—Франціоза, що стали славними виключно своїми „карпатськими“ творами. Кажучи просто, Карпати,—невичерпане джерело творчості, яке довго ще буде „країною мрій“ для багатьох поетів, як-то було й для Миколи Гоголя, що дав на його тлі такий чудовий прикінцевий образ своєї легендарної „Страшної помсти“.

Та мало казковості, бо Карпати з давних-давен славляться ще й своїми

кліматичними місцевостями, де тепер постали цілі літнічі селища, які з ранньої весни й до пізньої осені повні сенькі всякого народу.

Головніші з них: Косів, Кути, Татарів, Ворохта, Жабче, Дора Ямня й Яремче, що порозляглися на мальовничих берегах Прута, Смотрича та Чорного Черемоша, під захистом таких чудових гір, як Маківка та Чорногора, що справді більше нагадують казку, ніж дійсність.

Тут, як гуцульська „коломийка“, зримувалися мотиви місцевої біді й чужої роскоші, що сиплючи грішми, приїздить сюди „поправляти здоров'я“. Ця чужа роскош, переважно, всякі пани з Варшави та їх приятелі з „багатого“ Борислава, які нудляючи, змагаються між собою набиванням ціни такому, чи іншому „панс.онові“, чим остаточно зачинили їх двері

Однак, як воно не є, а, проте, ніхто з цієї інтелігенції не може вийти від того, щоб який місяць не пожити хоч би й навіть у античних Косові, звідки „пішаком“ можна дістатися до ще затишніших Кут, а й досі старанно переходять за образами старі австрійські корони, ніхто не хоче знати, що то таке Польща.

Інакше робить молодь, яка, звичайно, діставшись до підгірських ринків, дружніми гуртками „манджує“ до гомонючої своєю літністю мандруваннями Ворохти, звідки—справжньою гірською дорогою—йдуть уже до серця Гуцулії—села Жаб'яго, яке мало того, що „стіснене“, скільки велике, а ще й багате своїми казками та переказами й не тільки тут живе такий „мудрий Гуцул“, як Петро Шикерик-Доників, що ще знєзників, як свої п'ять пальців знає“.)

Відпочивши трохи у Жаб'яму та намилювавшись його чудовими видами, можна йти далі в гори, ген аж на Чорногору, з вершка якої можна побачити всю Карпатську полонину мріють“...

Крім Чорногори, є ще й Маківка, що ціла („як є“) вкрита маленькими сіреними хрестиками. Звідки власне весною 1915 року галицькі стрільці вперше намагалися йти „на золотоверхий Київ“ і звідки, внаслідок розпочався великий відступ російської царської армії. Тепер тут одні хрести, та ще безліч людських черепів у провалах, що їх збирав у мішки бідні студенти—медики, перепродуючи потім по 50 польських грошей шугу своїм багатим „колегам“, але й тут, згадуючи минуле, можна дивитися у майбутнє.

Про це майбутнє говорить молодь у своїх наметах на березі Прута. Шибеного, де нби-то відпочиваючи, обговорює свої болючі справи, а в справу визволення з ярма польського панування, через що саме ніхто шпик не зможе допиратися—де зростає справжня небезпека.

Натомість—поети люблять Говерлю. Говерля—найвищий шпик Карпатський, що пронизує хмара й дає притулок беркутам (гірським орлам). І коли видряпатися на вершок Говерлі, то можна побачити галицьку долину і угорську долину, що може зачарувати навіть не поета. Говерля має своїх співців.

Письменики й учені, завдання яких—спостерігати все, змінюють свої місця й йдуть геть від Говерлі. Вони мандрують до чудової Дори, там на якийсь час затримуються і, милуючись прегарним Прутом, чекають поїзду до Яремча.

Щоб знати, що таке Яремче, слід сказати, що це одна з краєв Карпатських кліматичних місцевостей, де тепер (на жаль) засіли одні австрійські варшавські „гости“.

Поїзд летить буйною стрілою через чудо інженерної техніки—семиметровий віадук понад Прутом, що навіть не хочеться вірити, ніби ця легка залізна плетінка може витримати будь-яку вагу, але, однак, все це серед густих ялин та смерек, що з обох боків щільно обгортають вагоничну колію. Між тими ялинами та смереками раз-у-раз виринають скелі. Одна з них—величезна, та ще й з хрестом! То „камінь Довбуша“, славного гуцульського опришка, що може був за прототипа Франціозового Тараса Бараболо в його „боротьбі

Чорногора зимою

ківка та Чорногора, що справді більше нагадують казку, ніж дійсність.

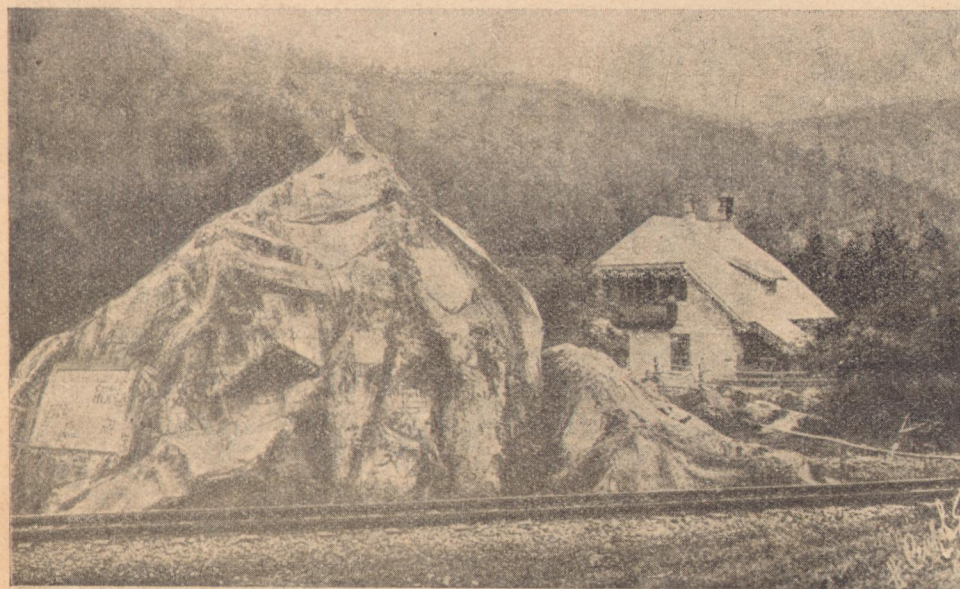
Тут, як гуцульська „коломийка“, зримувався мотив місцеві бід і чужі роскоші, що сиплючи грішми, приїздить сюди „поправляти здоров'я“. Ця чужа роскош, переважно, всякі пани з Варшави та їх приятелі з „багатого“ Борислава, які нудьгуючи, змагаються між собою набиванням ціни такому, чи іншому „пансонуві“, чим остаточно зачинили їх двері для таких жебраків, як усякі „пани редактори“ зі Львова.

Письменики й учені, завдання яких—спостерігати все, змінюють і йдуть геть від Говерлі. Вони мандрують до чудової Дори, там на якийсь час затримуються і, милуючись прегарним Прутом, чекають поїзда Яремча.

Щоб знати, що таке Яремче, слід сказати, що це одна з кращих варшавських кліматичних місцевостей, де тепер (на жаль) засіли одні варшавські „гості“.

Поїзд летить буйною стрілою через чудо інженерної техніки—сміливий віадук понад Прутом, що навіть не хочеться вірити, ніби ця залізнична плетінка може витримати будь-яку вагу, але, однак, все знаходиться серед густих ялин та смерек, що з обох боків щільно обгортають віадук. Між тими ялинами та смереками раз-у-раз виринають скелі. Одна з них—велетенська, та ще й з хрестом! То „камінь Довбуша“, славного гуцульського опришка, що може був за прототипа Франціозового Тараса Бараболо в його „боротьбі за право“.

Раптом поїзд влітає у тем-

Камінь Довбуша

Інакше кажучи, український трудовий інтелігенції нема місця там, де розсілися варшавські політики та бориславські нафтарі. Гуцули, що в їхніх хатах можна було знайти якийсь притулок, тепер скаржаться на те, що за свою „гостинність“ мусять ще й доплачувати, бо польські державні податки перевищують усякі заробітки.

Гуцульські діти

*) Петро Шикерик-Доників, зовсім не традиційний „чарівник“, а досить розвинений „газда“, який заподавливо працює на полі гуцульського фольклору і є один із кращих кореспондентів Наук. Т-ва ім. Шевченка у Львові.

Косів—краєвид

Дорога до Татарова

ну прірву пів кілометрового тунелю і, вилетівши з нього, летить прямісенько до чудової Ямни, що наче у вінку, розляглася у низці зелених гір. Тут можна висісти, бо поїзд летить далі, до угорського (тепер — чесько-словацького) кордону.

Лишається піти, вузькими стежи-

ми крізь густолісті нетрі, що наче прадавні проліси, облягли гори й скелі. Десь далеко чути характерне цокотання дерев'яних балабончиків гуцульського отару, але чи варто їх слухати, коли так дивно згучить у кущах незмінна «підмійка» якоїсь пастушки:

„Ходи милий данцювати,
Данцюймо обое,
Найся наші воріженьки
Розпукнуть обое“...

Коли ж співають „леґіні“, що „глянуть маржину“, то вони проведуть до казкових комор Довбуша. Про Довбуша є багата писана література у польській та німецькій мові, але все таки вона не може зрівнятися з тією силою пісень казок та переказів, що знає про нього кожне гуцульське село. — „Комори Довбуша“ це природні печери у скелях, де ніби-то пореховується те все добро, що він стягав з панів та „царських людей“, щоб потім роздати його покривдженому народові.

Ось наче стіг сіна величезна скеля, що мр'є на варті над озером Шибеним. Далі — кордон і закарпатська Україна. Там десь Угорська долина й Мукачів, Аж туди ляже Кордон новий Радянської Галичини.

Косів—краєвид

...крів густолісті нетрі, що наче прадавні проліси, облягли гори й ске-
...далеко чути характерне цокотання дерев'яних балабончиків гуцуль-
...отар, але чи варто їх слухати, коли так дивно згучить у кущах незмінна
...мийка" якоїсь пастушки:

„Ходи милий данцювати,
Данцюймо обоє,
Найся наші воріженьки
Розпукнуть обоє“...

ну прірву пів кіло-
метрового тунелю
і, вилетівши з нього,
летить прямі-
сенько до чудової
Ямни, що наче у
вінку, розляглася
у низці зелених гір.
Тут можна висісти,
бо поїзд летить далі,
до угорського (те-
пер — чесько-сло-
вацького) кордону.

Лишається піти,
вузькими стежи-

Коли ж співають „лечні“, що „глянуть маржину“, то вони проведуть до
казкових комор Довбуша. Про Довбуша в багата писана література у польській
та німецькій мові, але все таки вона не може зрівнятися з тією силою пісень
казок та переказів, що знає про нього кожне гуцульське село.— „Комори Дов-
буша“ це природні печери у скелях, де ніби-то пореховується те все добро, що
він стягав з панів та „дісарських людей“, щоб потім роздати його пок-
ривленому народові.

Ось наче стіг
сіна величезна
скеля, що мр'є
на варті над озе-
ром Шибеним.
Далі — кордон і
закарпатська
Україна. Там
десь Угорська
долина й Мукач,
Аж туди ляже
Кордон новий
Радянської Га-
личини.

На базарі в Ужгороді

Гуцули дроворуби

ЛЮБИСТОК

Спід вій—блакитна тінь, ознака нестемента,
Й рожевий слід на грудях де-не-де,
А він встромив вже ногу у стремена
А кінь баский вже гривною пряде.

Лишалася сама, коханка безіменна,
І дивиться на путь, де курява паде.
Одного вечора, як праця цілоденна
Кінчиться геть, дитину приведе.

Та прокричить недовго немовля,
І лиш в садку, де скопана земля,
Розквітне рута й проросте любисток.

Вона ж сапатиме поля
І сама не знає, відкіля,
Від кого цілий день чекає тайних звісток.

Микола Бажан

Оповідання ПЕТРА ПАНЧА.

Наступ мав бути на Обренців ліс, звідкіль лазили до нас турки й галичане міняти кулемети на хліб.

Піхота, узнавши, що за нашими шанцями росташувалось до 300 гармат, радісно потирали руки, але в наступ іти не погодилися. Два тижні сенатор Соколов і главком Керенський, збираючи сили, намовляли полки до наступу. Салдати, лагідно вслухаючись, переломили троє ребер Соколову і віконець зовсім покинули шанці. На їх місце пригнали Фінляндську дивізію й видали остаточного наказу „15 червня розпочати артилерійську підготовку“.

Нашій дванадцятидюймовій батареї, системи Вікерса, було доручено „знищити всі кулеметні гнізда ворога і на 60 саж. фронту зрівняти з землею 3 лінії шанців“. На фотографії з аероплану ця дільниця прозивалася за своєю формою „пальцями“. На ній було 5 ходів сполуки і всі вони бігли назад до смуги лісу, за яким через балку, як лисина на черепі, виділялась із одним деревом галаява. Ще далше десь стояла одна легка батарея, а за нею день-у-день, як всевидяче око, висіла німецька „ковбаса“.

Це мусили бути перші „бойові хрестини“ для батареї й офіцери помітно хвилювались.

Один лише поручик Абутидзе вдавав із себе цілком спокійного, наобридаючи оповіданнями про хоробрість своєї нації.

— Хто ж піде на передовий пункт?—нарешті запитав комаандир, коли було розібрано дислокацію.

Передовий пункт містився біля піхотних шанців і спостерегая мусив бути під обстрілом ворога. Всі надійно зиркнувши на Абутидзе, мовчки потупили очі.

— Ну, панове,—знову запитав командир,—може кинемо жеребки? Нараз запевняю, що „жлюква“*) за це забезпечена.

Крім командира всі були молодими підпоручниками і до цього нудувались у запаллі без бою. Особливо Абутидзе, що фатально вірив у свою щасливу зізду. Пробував навіть стрілятися й наган дав двічі осічку. Підпоручником Абутидзе встановилась після цього репутація хороброго грушаря, який легко джигитує з життям.

— Тобі йти Абутидзе,—сказав другий поручник, полотніючи від думки, що жеребок може припасти й йому.—Ти ж нудишся, що від тебе тікає смерть, ну й попробуй!

Абутидзе не підводячи від землі очей покрутив головою:

— Можуть подумати, що я хочу поперед всіх вихопити „жлюкву“.

А страх для мене не знайомий.

— Ніхто не подумає... Будь ласка!

— Ні, панове, давайте жеребки.

Поручники злісно розсміялись і зробили чотирі чистих, а на одній написали: „Анна 3 степені“.

Почали тягти з кашкета по алфавіту з кінця.

Білих клаптиків не розгортали, доки Абутидзе не потяг останнього. Він піддержав жеребок одну хвилину і не подивившись кинув назад у кашкет.

— Можете не дивитись, піду я на передовий пункт!

Схвилювані поручники все ж таки обережно розгорнули свої жеребки. У всіх на руках були чисті клаптики паперу. Абутидзе зблід і, щоб не дати цього помітити, відсунувся в тінь.

Що залишилося від дирижабля „Норвегія“

Провідники Амундсенівської експедиції до початку своєї багатоглибкої подорожі до бігуна знали, що вони можуть втратити воздушний корабель, тому вони не поспішали покидати його, а спершу вивчили його будову, щоб у разі потреби могли його знову використати.

Соколов і Павлов. Соколов, який був старшим, сидів на тротуарі, а Павлов стояв біля нього. Салдати, лагідно вслухаючись, переломили трюв ребер Соколову і вкінці зовсім покинули шанці. На їх місце пригнали Фінляндську дивізію й видали остаточного наказу „15 червня розпочати артилерійську підготовку“.

Нашій дванадцятидюймовій батареї, системи Вікерса, було доручено „знищити всі кулеметні гнізда ворога і на 60 саж. фронту зрівняти з землею 3 лінії шанців“. На фотографії з аероплану ця дільниця прозивалася за своєю формою „пальцями“. На ній було 5 ходів сполуки і всі вони бігли назад до смуги лісу, за яким через балку, як лисина на черепі, виділялась із одним деревом галява. Ще далше десь стояла одна легка батарея, а за нею день-у-день, як всевидяче око, висіла німецька „ковбаса“.

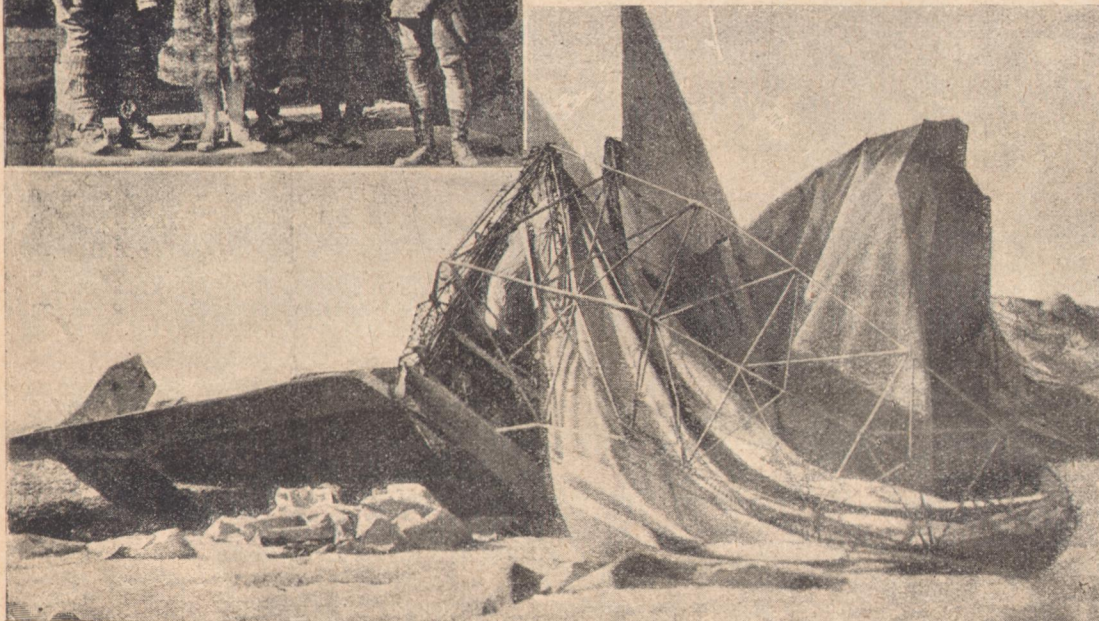
Це мусили бути перші „бойові хрестини“ для батареї й офіцери помітно хвилювались.

Один лише поручик Абутидзе вдавав із себе цілком спокійного, наобридаючи оповіданнями про хоробрість своєї нації.

— Хто ж піде на передовий пункт?—нарешті запитав командир, коли було розібрано дислокацію.

Що залишилося від дирижабля „Норвегія“

Провідники Амундсенівської експедиції до початку своєї багатой наслідками подорожі до бігуна знали, що вони можуть втратити воздушний корабель, тому вони й не пробували приставати до землі на бігуні, хоч це мало велику вагу для них. Для екіпажа „Норвегії“ було найголовніше перерізати країну між бігуном та Аляскою. Італійській воздушний корабель, збудований полковником Нобілем по напівнерухомій системі, то б то з залізним кілем, добре справився з туманом і віхолою. Пристали до землі коло Теллера, на північ від Номе, біля Аляски. Спочатку все йшло добре. Аж порив вітру кинув корабель на бік і він вдарився так, що залізний кілік і стерно сплющилися і нічого не зоставалося, як покинути зруйнований корабель.

Угорі—експедиція Амундсена після прибуття на Аляску (Амундсен—ліворуч). Нижче—рештки дирижабля „Норвегія“ після спуску

Крім командира всі були молодими підпоручниками і до цього часу валились у запіллi без бою. Особливо Абутидзе, що фатально вірив у щасливу звізду. Пробирав навіть стріляється й наган дав двічі осічну. Поручником Абутидзе встановилась після цього репутація хороброго груш який легко джигитувє з життям.

— Тобі йти Абутидзе,—сказав другий поручник, полотніючи від думи що жеребок може припасти й йому.—Ти ж нудишся, що від тебе тікає смерну й попробуй!

Абутидзе не підводячи від землі очей покрутив головою:

— Можуть подумати, що я хочу поперед всіх вихопити „кляну А страх для мене не знайомий.

— Ніхто не подумав... Будь ласка!

— Ні, панове, давайте жеребки.

Поручники зісно роземіялись і зробили чотири чистих, а на одні написали: „Анна 3 степені“.

Почали тягти з кашкета по алфавіту з кінця.

Білих клаптиків не розгортали, доки Абутидзе не потяг останнього. Підержав жеребок одну хвилину і не подивившись кинув назад у кашкет.

— Можете не дивитись, піду я на передовий пункт!

Схвильовані поручники все ж таки обернули розгорнуті свої жеребки. У всіх на руках були чисті клаптики паперу. Абутидзе зблід і, щоб дати цього помітити, відсунувся в тінь.

Підготовка мусила початись о п'ятій годині ранку, на передовий пункт треба було пробратись до сходу сонця. Перед батареєю лежала довга жовта долина вся, як павутинням, заснована телефонними дротами. Вони повзали по землі й тяглися панам по вишках, заставляючи часто пригинати до землі невої гриву голову, щоб не зависнути в повітрі. Німці знали про цю долину й щоночі рвали дроти хемічними набоями, що після них довго не можна було почати поладження. За долиною по темною масою стояв ліс, через який вела стежка до передових позицій. До самого узлісся можна було їхати на коні, а потім уже по ходах екіпажу чення пішки пробирались у шанці.

Підпоручник Абутидзе вірив у свою щасливу звізду й не боявся за кінець, але коли уявив собі боці червоний темляк, заснути ніяк не міг. Друга нагорода буде „Володимир 4 степ“. Значить, щомственне дворянство“. Він пригадав свого батька, що правив десь у далекій Абхазії за дядя і нестерпяче будить свого джурю:

— Сідлай коні, Петренко.

— Темно ще, пане поручнику, а в долині, чуєте, мабуть, рвуться хемічні.

— А, ти труса святкуєш?

— Я не боюся, пане поручнику, тільки коштує у газу не впертись.

— То тобі вчувається. Ну, протигази надінь Дурниця... Сідлай.

— Гаразд.

Сівши на коня Абутидзе взяв у руку чорний темляк від шаблі, з посмішкою ростер його між пальцями й замріяно поїхав повз своєї батареї. Салдати ще не спали і з потайним лихтарем успішно перекочували, мов туші кабанив, 22-х пудів снаряди до воротив,

*) Анна 3 степені. До цього додавався чорний темляк.

Абутидзе поминув ще з десяток батарей і всюди нервово готувалися до першого по революції наступу. Потім батареї zostали позаду й він опинився в глибокій, як могила, долині. Чорна, мов його вороний кінь, ніч уперлася темними крилами в пощерблені віття долини й мінливо миготіла в ній. Вони нагадали Абутидзеві, що тепер на його погонах прибавиться й пана вірка, бо чин поручника, рахуй, забезпеченим.

Солодкі його мрії порушив чистий і методичний посвист десь високо над головою. Він прислухався: далеко позаду поміж гір грюкали, як грім гарни. Там була база артилерійських набоїв і німці, щоночі обстрілювали її дванадцяті до першої години. Абутидзе пригадав, що в такий час обстрілювали часто й долину. Намацав з боку протигаз і прислухався. Свист літав вгору, але в темній долині, як у забутій штольні, було до моторошного тихо. Де-не-де з темряви блискав виширеним вовчим оком червоний блиск. Абутидзе знав, що то телефоністи з сірниками поспішно ладять телефонний зв'язок. За лісом над шапцями миготіли блискавиці й немов шару-у блишаними жаровнями. Він хотів підігнати коня, але зразу ж зачипився за шпаль верхом кашкету. Рукою намацав над головою колючий дріт, замість шпаль, і злісно вилаявся:

Ну не сволочі. Мало очей не вирвав. А була ж заборона.

Довелося знову їхати кроком.

Коні трівожно прислухалися, прискакали й прямили вухами на кожний звук, що родила в долині темрява.

А вчора тут піймали німецьку розвідку, — несподівано сказав мовчазний Беренко.

Ну й нехай — відповів Абутидзе й здивувався, що в нього дрижками тремталося тіло.

Десь близько на землі щось шарахнуло в бік. Абутидзе хотів крикнути: «там!», але йому зробилося страшно видати себе голосом. Він зібрав сили. Дріжки частіше посипались поза френчем. Зціпив губи й відчув знайомий присмак солодкого хлороформу. Це йому знов нагадало, що німці скоро почнуть обстрілювати долину хемічними снарядами. І від того, що не можна було знати, де впаде перший стріл (можливо й під ноги), тіло напружилось усе тіло, намагаючись бути готовим спастись що хвили.

Американські пожежні команди

Тов. Менжинський

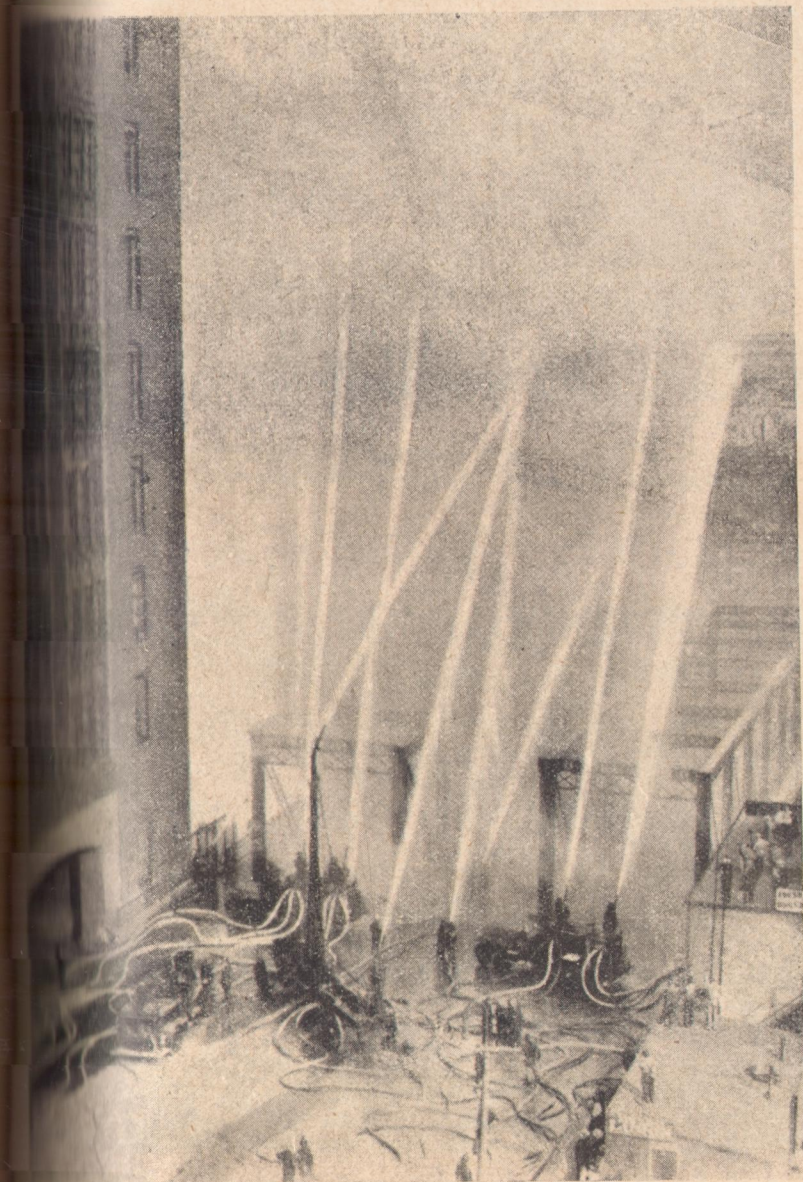
Призначений ЦВК СРСР головою Об'єднаного Політичного Управління СРСР, замість помершого тов. Ф. Е. Дзержинського

Із-за лісу заторохтів пропелер. Німецький Таубе летів на розвідку. Абутидзе вирішив скоріше добратись до лісу, який насувався густою, що хмара, стіною. Коні охоче вдарили об тверду стежку копитами і в цей же мент спереду наближаючись і кожен мить збільшуючись понесли на Абутидзе таке знайоме завивання.

Він заляк. Серце ніби зупинилось. До болі склепив очі й припав голо-

Десь близько на землі щось шарахнуло в бік. Абутидзе хотів крикнути: "там!", але йому зробилось страшно видати себе голосом. Він зібрав сили. Дріжки частіше посипались поза френчем. Зціпив губи й відчув знайомий присмак солодкого хлороформу. Це йому знов нагадало, німці скоро почнуть обстрілювати долину хемічними снарядами. І від того, що не можна було знати, де впаде перший стріл (можливо й під ноги), йому напружилось усе тіло, намагаючись бути готовим спастись що хвили.

Американські пожежні команди

Робота пожежних команд у Бостоні.

Тов. Менжинський

Призначений ЦВК СРСР головою Об'єднаного Політичного Управління СРСР, замість помершого тов. Ф. Е. Дзержинського

Із-за лісу заторохтів пропелер. Німецький Таубе летів на розвідку. Абутидзе вирішив скоріше добратись до лісу, який насувався густою, що хмара, стіною. Коні охоче вдарили об тверду стежку копитами і в цей же мент спереду наближаючись і кожен мить збільшуючись понесли на Абутидзе таке знайоме завивання.

Він заляк. Серце ніби зупинилось. До болю склепив очі й припав головою до гриви. В одну мить перед ним повисла, як німецька „ковбаса“ на всю долину червона „клякв“. Вона ніби придавила його до колючої стерні (навіть засвітились у очах каганці) й хотіла розсавити, як груддя. І раптом перекотившись через нього вона луснула. Абутидзе відчув, що снаряд десь хлопнувся позаду і напевне з нього шиплять тепер гази. Зі всієї мочі поручник повернув остроги в крутих боках жеребця.

На мент під ним зникла земля, кашкет злетів із голови й Абутидзе понісся в темноті. Він чув, як знову на нього з ревом налітає снаряд, але на нього об луку бився бінокль, збоку торохтів об ефес шаблі протигаз, а з другого—сказано витанцьовував термос на планшетці. У вухах свистів вітер і гострі остроги все більше впились у м'ягкі боки жеребця.

Позаду тупотів, десь відставши, Петренко.

Нараз Абутидзе почув гостру біль на підборідді. Ніби хто штрикнув його шилом. Біль у мент порізом спустився вниз і став поперек горла й довкола шиї.

Він хотів зупинити коня, але біль затиснув йому горло і в той же мент Абутидзе відділився від сідла. Знову щось полосонуло порізом по підборіддю. В очах замиготіли червоні плями, потім повисли, ніби краплями крові, схожими на клякву і... заступили йому світ.

Кінь Петренка надбіг цього місця, раптом кинувся в бік, ледве втримався джура і, зробивши дугу, знову вибіг на стежку услід за Абутиздевим конем.

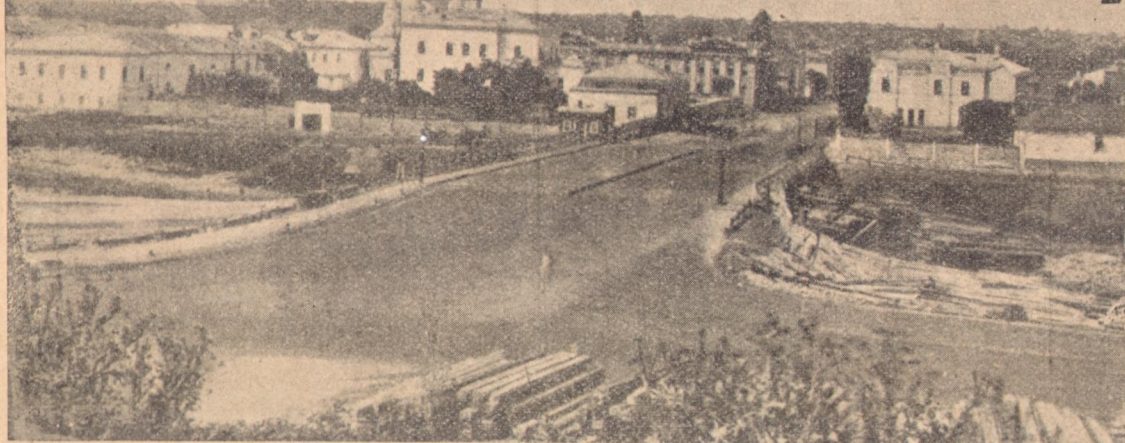
Під лісом джура спіймав жеребця й прибув назад на батарею.

— Пане капітане,—рапортував він командирові,—господин поручник Абутидзе не доїхали.

— І не треба,—відповів сидючи біля телефону, командир,—все дно Фінляндські полки відмовились від наступу. А де ж він подівся?

— У долині лежать. Ракети зякалися й об колючий дріт перервали собі горло. Так що й не дихають уже Абутидза.

Харків двох віків

Нарис П. ЛАЗАРЕВА.

ОПЛЕТЕНИЙ павутиною залізниць, закутий в граніт, стягнтий асфальтовою корою, поринаючи кам'яною величчю й сотнями димарів в небо, де черкають крилами аероплани, тяжко зітхаючи вуличним гуркотом і розсипаючись деренчанням трамваїв, grimно охкаючи горлянками „Лейландів“, розкидаючи промови й пісні пащами гучномовців, ввесь горячково-метушливий, діловий, розкинувся на багато веретов Харків—столиця України.

Мало що лині в ньому нагадує про старі часи, про па-триархальну провінцію минулого століття. Дві-три старі церковки, поганенькі домики на околицях, що доживають свої останні дні та дві слобожанські гармати біля гарного будинку Робітничо-Селянського Парламенту—ось майже все, що лишилося від стародавнього Харкова. І тільки іноді лопата будівника, врізаючись у землю й натикаючись на цегляне склепіння підземного ходу, примушує згадати про військове значіння городка, загубленого в степових просторах, і тільки іноді старожителі, що в них вже смерть за плечима, риючись в пам'ятках минулого, наведуть вам курйозні, анекдотичні риси тогочасного життя.

Хто б міг подумати, що там де нині розкинулися гарні сквери, де землю вкрито гранітом та асфальтом, втопали колись люди.

Але це ще не все—Харкову минулого віку загрожували й інші небезпеки.

Харківчане не могли звикнути держати свою худобу вдома. Обивательська худоба вільно бродила по міських вулицях, перешкоджаючи екіпажам, а іноді й дуже лякаючи людей. В 1829 р. губернатор примушений був штрафувати, щоб відучити харківчан кидати на гризвол ще свою худобу. Крім, корів, коней і свиней по місту бродило дуже багато собак. Їх доводилось ловити навіть тенетами. В 1828 р., як видно з думських журналів,

ОПАЕТЕНИЙ павутиною залізниць, закутий в граніт, стягнутий асфальтовою корою, поринаючи кам'яною величчю й сотнями димарів в небо, де черкають крилами аероплани, тяжко зітхаючи вулишним гуркотом і розсипаючись деренчанням трамваїв, grimно охкаючи горлянками „Лейландів“, розкидаючи промови й пісні пащами гучномовців, ввесь горячково-метушливий, діловий, розкинувся на багато верстов Харків—столиця України.

Мало що нині в ньому нагадує про старі часи, про патріархальну провінцію минулого століття. Дві-три старі церкви, поганенькі домики на околицях, що доживають свої останні дні та дві слобожанські гармати біля гарного будинку Робітничо-Селянського Парламенту—ось майже все, що лишилося від стародавнього Харкова. І тільки іноді лопата будівника, врізаючись у землю й натикаючись на цегляне склепіння підземного ходу, примушує згадати про військове значіння городка, загубленого в степових просторах, і тільки іноді старожителі, що в них вже смерть за плечима, риючись в пам'ятках минулого, наведуть вам курйозні, анекдотичні риси тогочасного життя.

Із туманної бувальщини тоді на вас гляне дивне обличчя провінціального міста, що присипляло обивателя, не спонукаючи його поспішати жити.

По-весні й восени харківчане втопали в грязюці, влітку вони задихались від пороху. Місто наперемінку робилося то каламарем, то пісочницею, як дотепували тодішні студенти. Про харківський пил—зазначав мемуарист Кованько, та й не без підстав—було всім відомо, але про грязюку тодішню не можна мати ніякого уявлення з того часу, як забруковано вулиці. За тих часів грязь була причиною того, що школи закривалося на 2—3 місяці, а іноді й довше. Це називали грязькими канікулами. На Кузнецькій і Циганській вулицях іноді ходили на хідлях; одного разу, переходячи з одного боку вулиці на другий, вони загрузли так, що задохлися, поки їх витягли.

Документи свідчать, що з причини непорядкованості міста Університет прохав перевести його в інше місце.

Офіційні заяви про неподобний стан міських вулиць тягнуться на протязі всіх трьох перших десятиліть XIX століття. В 1824 р. на невдобні для проїзду вулиці жалуються самі, звиклі до грязюки, обивателі. Виявляється що на Московській, Катеринославській і Сумській вулицях, а також біля Лопанського мосту вибоїни й ковдобини робили неможливим пересуванням для самих мешканців. Самі обивателі завалювали чим могли грязь вулиці. В 1810 р. губернатор Бахтин з'являвався, що на багатьох вулицях біля будинків накиданий будвельний матеріал, що перешкоджає їхати та збільшує грязь. За монастирем, на початку нинішньої Клоцьовської і в нижній частині Бурсацького спуску, був тоді яр, куди обивателі звалювали гній.

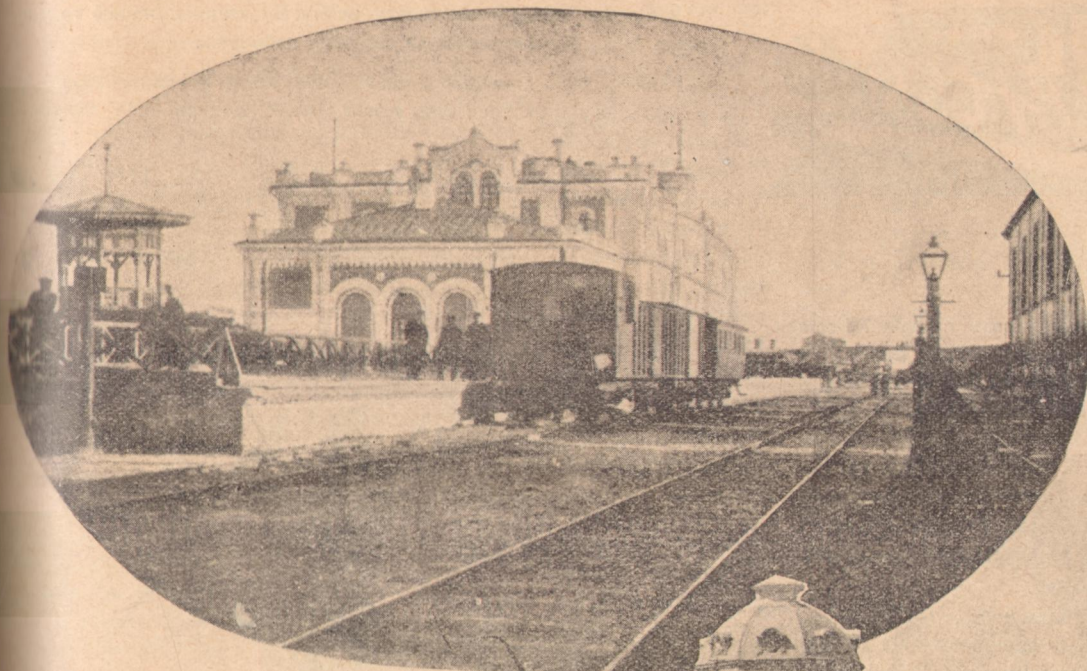
Можна уявити, який вигляд мала тоді ця, майже центральна, частина міста. Не краще утримувалося й недалекий від центру теперішній Театральний майдан. В 1820 р. не тільки цей майдан, де тоді стояв острів, але й вся місцевість біля нього була заражена страшним смородом, бо нечистоти з ям торяжного двору ніколи не вивозилися. На Катеринославську з центру міста не легко було пройти. Найближче було через Університетську гірку, але в 1830 р. тут не можна було ходити, бо місток і сходи, що вели з горки до базару були зруйновані. Невдобно було їхати, як виявляється, навіть і перед губернаторською квартирою. В 1834 р. губернатор Трубецькой мешкав в будинку Університету, а, тим часом, Університетська вулиця, починаючи від губернаторської квартири аж до самої проїзної дороги, „від ковдобин поспувалася в такий мірі, що проїздом доводилося терпіти великі труднощі і виявлялася, таким чином уся неподоба“.

Угорі—Лопанський міст та Катеринославська вулиця в 70-х роках минулого століття.
Внизу—вул. Свердлова (колиш. Катерин.) та Лопанський міст тепер.

Початок Сумської вулиці (зараз вул. К. Лібкнехта) з Миколаївського майдану (тепер. майдан Тевелева) в 70-х роках минулого століття в Харкові.

Угорі — Харківський вокзал в 70-х роках минулого століття. Внизу — Харківський вокзал тепер.

ХІХ віку Харків, навіть в центрі, без міської кам'яної забудови були лише невеличкими будинками, що легко ставали жертвою вогню. Пожежі були звичайними.

Важкими засобами. Про пожежу перші десятиліття, що стояли біля будок; на їхній рити барабанним боем і викликали на пожежу ментом і обивателів.

буйною стихією, іноді вдавалися — оповідає випадковий тугу і багато хто з них тікали з

з'явився перший міський бульвар на Миколаївській. Ще раніше, на Університетській зроблено Університетський бульвар чи „проїзд“.

зведено дерев'яний під'їзд до бульвару на Миколаївській. Усього року місто вперше завелось пішохідною вулицею. До кінця 20-х років місто мало вже вулицю Ебервейн порався біля годинника три години. годинника було зроблено і поставлено церкву.

не ходять, а їздять на хутких авто, на вулицях модних ваньках.

великих переходів і не економлять дорого-

небагатьом. У наслідку — збільшилося число візників, однак, знайти їх можна було тільки на центральних вулицях.

Візникові „біржі“ всі зосереджувалися в центрі міста. Візники були двукінні, однокінні, чи, як кажуть у Харкові „ваньки — і, нарешті, „петушки“, чи, за студентською термінологією, — „ваньки доріського стилю“, що приїздили до міста взимку й брали за свою працю по гривенику за кінець.

Не зважаючи на невисоку таксу (2) коп. для двукінних і 15 коп. для „ваньків“) їзда все таки коштувала дорого.

Тим часом, місто ширилося й сполучатися мешканцям центру з околицями ріку-р'к було важче.

Природно, повинна була повстати думка

про створення кінно-залізничного сполучення, єдиного у той час дешевого типу громадських екіпажів. Але цю думку здійснили лише на початку 80-х років.

За наших днів столиця, з її бурхливим життям, ще не позбавилася неминучих бід великого міста — злочинів і проституції, а Харків минулого століття в гарячі дні Хрещенського ярмарку був місцем, де збиралися підозрілі особи й „веселі“, як їх тоді називали, „німфи“.

XIX віку Харків, навіть в центрі, з місь-
Кам'яні будинки були лише невеличкими
що легко ставали жертвою вогню. Пожежі
поширилися.

новітніми засобами. Про пожежу перші
десятьські, що стояли біля будок; на їхній
барабанним боем і викликали на пожежу
інформом і обивателів.

буїною стихією, іноді вдавалися — оповідає
надавичайну тугу і багато хто з них тікали з

з'явився перший міський бульвар на Мико-

Ланського. Ще раніше, на Університетській
зроблено Університетський бульвар чи „про-

шлях. Заведено дерев'яний під'їзд до бульвару на Мико-
самого року місто вперше завелось пішо-
под'їз. До кінця 20-х років місто мало вже
Ебервейн порався біля годинника три
р. годинника було зроблено і поставлено
церкви.

не ходять, а їздять на хутких авто, на
примодних ваньках.

великих переходів і не економлять дорого-

арові ви навряд чи знайдете багато власників
коли є „Лейланди“ й трамваї?

а його невиласною грязюкою тільки бідні
зганяють.

родовці, купецтво—всі мали власні виїзди.

власні виїзди. За 60-тих років почалося „зубо-
вий виїзд був уже розкішшю, доступною дуже

Угорі — Харківський вокзал в 70-х роках минулого століття. Внизу — Харківський
вокзал тепер.

про з'явлення кінно-залізничного сполучення, єдиного у той час дешевого типу громадських екі-
пажів. Але цю думку здійснили лише на початку 80-х років.

За наших днів столиця, з її бурхливим життям, ще не позбавилася неминучих бід великого
міста — злочинів і проституції, а Харків минулого століття в гарячі дні Хрещенського ярмарку
був місцем, де збиралися підозрілі особи й „веселі“, як їх тоді називали, „німфи“.

Найхарактернішою рисою колишнього харківського громадського життя є панування верстового
принципу — різка відрізненість і замкненість верств.

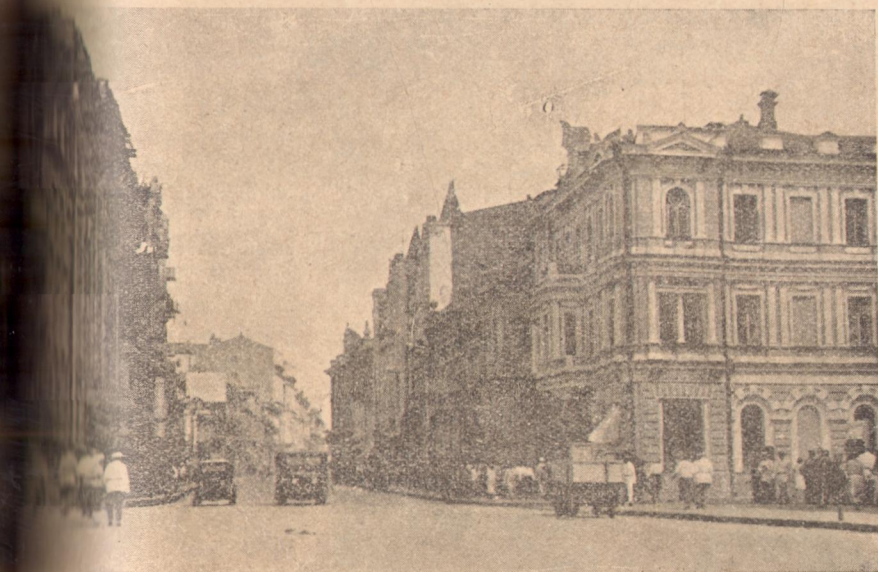
Кожна з них жила своїм особливим життям, не схожим на життя іншої верстви, маючи свої
розваги і втіхи. Сучасник (В. Пашков) відзначає цю рису 40-х років XIX ст... Яскрава суспільна
риса виявилася у тодішніх верстових відносинах, між якими стояли ще віковічні, історичні та
інші грані. Наприклад, дворянин не „гнув“ шапки перед купцем, хоча б той був значно інтелігент-
ніший та вдесять разів заможніший і купець першої гільдії також перший не вітав купця 2-ї гільдії
і т. і., а було це навпаки й додержувалися цього строго. Так само і військові ставилися до
цивільних, цивільні до купецтва й духовництва, городяне до сільських
мешканців. Словом — кожна класа преферантувала, користувалася з свого
права коштом іншої класи і в суспільстві було ще багато китайщини...

Про винятки не говориться, і були вони дуже рідко. Ми говоримо
про кастові риси, що панували тоді, як загальне правило, в наших станах.
Повстали вони в темряві минулих століть, глибоко пустили коріння,
й переходили від покоління до покоління, поки їх не захитали загальні
реформи.

На зиму багате дворянство переїздило до Харкова, де-хто з його
перебирався в столиці, а як хто то й за кордон їздив. Молодь обох полів
вчилася й виховувалася в Харкові по різних школах. Половина юнаків
їшла потім служити у військо — в кавалерію Чугуївського „воєнного
поселення“, частина — до університету, а решта — на цивільну службу.

Тільки з позовних сторінок мемуарів, із запорошених полиць ар-
хівів дивитися на нас Харків 19-го століття, місто патріархальних звичаїв
і провінційальної дворянсько-купецької Росії, далекий Харків, відсутній
в історію не тільки роками, але й великими подіями.

На його місці росте й шириться, пориваючись вперед, бурхлива сто-
лиця України і хіба не є символом двох віків Дворянське Зібрання, де
колись пишалися блискучими бенкетами, з козацькими гарматами під
мурами, яке стало нині будинком ВУЦВК'у, будинком Уряду Робіт-
ниче-Селянської України?

вулиці К. Лібкнехта (к. Сумської) з майдану Тевелева (к. Миколаївського)
в теперешньому Харкові.